

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 4 | 2009

The logo for Norsk Forbund for Utviklingshemmede (nfu) is displayed in white lowercase letters on an orange square background.

Nytt landsstyre etter NFUs landsmøte side 6

Tett på vår nye forbundsleder side 18

Kosthold og helse side 30

En livsopplevelse! side 36

Vergemål – endelig!

Endelig har Ot.rp. nr. 110 (2008-2009) – eller lovforslaget om en ny vergemålslov kommet. De som har lest denne spalten tidligere, vil ha sett at NFU har etterlyst dette forslaget gjentatte ganger etter at utvalget som utredet, overleverte sin utredning til departementet i 2004.

Stortinget skal behandle forslaget. NFU vil selvsagt delta i høringsrunden og fremme våre synspunkter. Så langt som vi nå har gjennomgått forslaget ser det ut til at NFUs synspunkter er blitt hørt.

Når denne loven er vedtatt, kan vi påregne at Norge "ratifiserer" FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne i løpet av 2010.

Vi kommer tilbake til innholdet i lovforslaget og NFUs synspunkter i neste nummer av Samfunn for Alle.

Takk og velkommen

NFUs administrasjon vil ellers takke Helene Holand for spennende seks år med henne som forbundsleder. Vi har hatt et utmerket samarbeid med Helene og ønsker henne alt godt i fremtiden. Takk også til det tidligere landsstyret for samarbeidet.

NFUs administrasjon ser frem til spennende år med Jens Petter Gitlesen som ny forbundsleder. Vi håper på et godt samarbeid både med ham og det nye landsstyret.

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

Oslo

Bydel Sagene i Oslo planlegger nå et boligkompleks der 47 personer med behov for oppfølging skal samlokaliseres. Det åpnes opp for at andre bydeler kan kjøpe seg plass i boligblokken. Vi kommer tilbake til saken i neste nummer.

Kronikk

Mor og journalist Kari Gåsvatn har i en kronikk i Aftenposten nylig oppfordret kommuneadministrasjonene om å skaffe seg kunnskap i stedet for å utvikle teknikker for å psyke ned foreldre med barn med funksjonsnedsettelse.

Den tankevekkende kronikken er lagt ut på www.ivarjohansen.no

Opplæringsloven

NFU Bømlo lokallag arrangerte møte om opplæringsloven nylig. Dette lokallaget er blant landets største med 94 registrerte medlemmer (våren 09). Ca. 40 personer stilte på møtet. Foredragsholder var Jens Petter Gitlesen. Han har lagt ut sin presentasjon på www.nfunorge.org/rogaland

REPARASJON AV FRONTRUTE

GRATIS!

Har du kasko/delkasko er reparasjonen kostnadsfri for deg.

STJØRDAL 74822555 LADE 73849800 TILLER 72895090

RIIS BILGLASS
www.bilglass.no

Stjørdal: Martin Moes gt. 10, 7500 Stjørdal
Lade: Lade Allé 71, 7041 Trondheim Tiller: Østre Rosten 4c, 7075 Tiller

nytt landsstyre etter NFUs landsmøte side 6
 Tett på vår nye forbundsleder side 18
 Kosthold og helse side 30
 En livsopplevelse! side 36

samfunn for alle

Medlemsblad for
 Norsk Forbund
 for Utviklingshemmede

Fem utgivelser i 2009.
 Årsabonnement: 400 kroner
 ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
 Jens Petter Gitlesen
 jpg@nfunorge.org

Journalist:
 Bitten Munthe-Kaas
 bittenmk@yahoo.com
 Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
 Kari Bue
 kari@nfunorge.org

Adresse:
 Samfunn for Alle, NFU
 Postboks 8954 Youngstorget
 0028 Oslo
 Sentralbord: 22 39 60 50
 Telefaks: 22 39 60 60
 E-post: post@nfunorge.org
 www.nfunorge.org

Annonseakvisitør: AMN A/S
 Postboks 24, 3340 Åmot
 Telefon: 32 78 17 50

Forsidefoto: NFUs nye landsstyre.
 (Foto: Bitten Munthe-Kaas)

Layout: Hvarings as, Anne Berit
 Trykk: Bryne Stavanger Offset as

Utgivelse 5 – 2009
 Kommer uke 50
 Frist for saker er 2. november
 Annonsefrist er 4. november

6 Det ble et svært spennende valg på ny forbundsleder på NFUs landsmøte i Tønsberg. Det endte med at Jens Petter Gitlesen fra Rogaland gikk av med seieren og at vi fikk et nytt landsstyre.

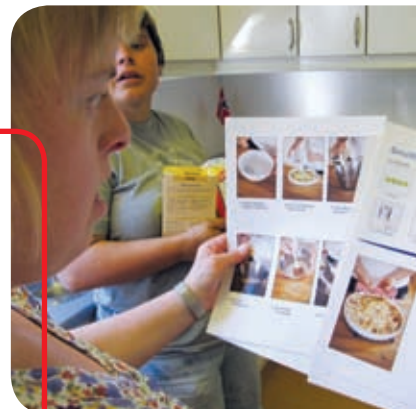

18 Tett på NFUs nye forbundsleder

24 Turid og Leif Andersen fra Eidsvoll har vunnet sin over fem år lange kamp for å få A-hus og hjemkommunen til å lage en samarbeidsavtale som sikrer deres sønn Stian tilstrekkelig tilsyn når han legges inn på sykehuset.

26 Tre deltakere fra Rådgivningsgruppen for Utviklingshemmede i Bærum (RGB) deltar i et europeisk prosjekt om kvaliteten i tjenestene for personer med utviklingshemning.

30 Mange mennesker med utviklingshemning har en livsstil og et kosthold som fører til økt risiko for livsstilsrelaterte sykdommer. Vi har omtalt en masteroppgave om dette temaet og noen kokebøker med enkel lettlaget og sunn mat. SFAs utsendte har dessuten møtt forfatteren av en ny lettlest kokebok for matglade med utviklingshemning.

38 Den historiske oppsetningen "Peer for alle" som ble oppført ved Gålåvatn i sommer, med ca. 400 deltakere med og uten funksjonsnedsettelse fra syv land, ble en livsopplevelse.

40 Årets kulturhelg i Molde i regi av NFU Møre og Romsdal fylkeslag ble nok en gang en kjempesuksess, til tross for at værgudene slett ikke var på arrangørenes side.

42 Les om vandreutstillingen "Uhørte stemmer og glemte steder" som hadde sin første stopp på museet ved Emma Hjort i Bærum nylig.

Opplev Solgården!

2010 Sesongen i salg nå!

Stedet for dere som ønsker eller har behov for tilrettelegging. Alle typer boforhold kan tilrettelegges. Tilrettelagt for rullestolbrukere. Vi chartrer eget fly.

Solgården tilbyr:

- ✓ Norsk helseteam
- ✓ Guidede turer
- ✓ Dans og hygge
- ✓ Basseng
- ✓ Boccia, Minigolf, tennis
- ✓ Gjeste – PC
- ✓ Bar med alle rettigheter

Nyhet! Vi setter prisene ned!

Ring 24 14 66 60 www.solgarden.no

SOLGÅRDEN

trygghet, trivsel og glede

Hverdagen etter landsmøtet

Tillit er alltid kjekt å få. Helene Holand, det forrige landsstyret og administrasjonen skal ha både takk og ære for et vel gjennomført landsmøte. Det samme skal ordstyrerne som maktet kunststykket å løse oss gjennom hele dagsorden før fastsatt tid.

Hjemturen forløp som normalt. Det samme gjorde de første morgentimene dagen derpå – selv om jeg fikk langt flere lykkeønskninger enn det jeg er vant til. Jeg hadde så vidt kjørt Emilie på skolen da telefonen begynte å ringe og e-postene strømmet inn. Lenge før klokken 12.00 hadde jeg fått bekreftet at en forbundsleder i NFU har mye å gjøre. Før klokken 16.00 var store deler av avtaleboka for høsten fylt opp med møter og representasjon. Kollisjonene har allerede skjedd. Generalsekretæren kom meg til unnsetning og tilbød seg å reise til Island den helgen jeg er i Sverige. Det er heller ikke lett å både være på Teknisk Museum og i Loen samtidig. Helene Holand fortjener også mer enn ros for hjelp og støtte i forbindelse med min inntreden.

Mange har dårlig tid. De kan ikke vente. Saker må behandles og avgjøres nå – før jeg får satt meg inn i noe som helst. Men hjulene går og NFU gjør det NFU skal gjøre, ikke på grunn av meg, men på tross av meg og ikke minst takket være en profesjonell administrasjon.

I slutten av november arrangeres årets siste og det nye landsstyrets første møte. Da skal budsjettet for 2010 vedtas. Det forrige landsstyret og administrasjonen har gjort et godt forarbeid, og kan slett ikke lastes for de ukoselige tallene. Neste års budsjett blir utvilsomt stramt. Vi burde absolutt slutte å tære på egenkapitalen som slett ikke er så stor at det er noe å skrive hjem om. Det å budsjettere håp og positive signaler er en risikosport. Skal det kuttes i utgiftene, rammes organisasjonens aktivitet. Slike kutt blir kanskje likevel den eneste utveien for å sikre et nullbudsjett.

Utfordringene til NFU vil ikke bli mindre. I valgkampen kom rikspolitikere med flere løfter om

ytterligere velferdsgoder. Det er stort sett kommunene som skal innfri dem. Det gjenstår å se om økningen i kommunale ytelser følges opp med tilsvarende overføringer til kommunene. Faren er stor for ytterligere kommunale kutt i de ”ikke lovpålagte oppgavene”. I skrivende stund har jeg registrert at politikerne i Fredrikstad vil legge ned dagtilbudet for personer med utviklingshemning som er over 50 år. I Skedsmo mister elever med funksjonsnedsettelse skyss hjem fra SFO. Mange flere varianter av kutt i ”ikke lovpålagte oppgaver” vil utvilsomt komme. Vi vet hvem som rammes.

Men – stramme budsjetter til tross: Gods og gull kan erstattes med samarbeid og entusiasme. Vår beste økonomiske handlingsregel er: La konfliktene ligge og samarbeidet bestå!

JENS PETTER GITLESEN

Advokat Petter Kramås ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede: Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

Godt forberedt

Det var 15 deltakere med utviklingshemning var til stede på NFUs landsmøte i Tønsberg nylig. Det ble holdt en samling med dem før selve landsmøtet for å forberede dem på det som skulle skje.

Programmet for hele landsmøtet ble gjennomgått. Vanskelige ord og begreper ble forklart.

Utsendingene prøvde også ut ordningen med fargekortene.

Rødt signaliserer "stopp", gult – "snakk saktere" og grønt – "fortsett".

I forkant av NFUs landsmøte ble det for første gang gjennomført en samling for å forberede utsendingene med utviklingshemning på det som skulle skje, hvilke saker som skulle opp og hvordan de to landsmøtedagene i praksis skulle gjennomføres.

Ragna Langlo (Bikko) ledet samlingen – sikker, humoristisk og samlende hånd med Helene Holand som støttespiller.

De 15 deltakerne og deres ledsagere fikk inngående informasjon om NFU som organisasjon. Programmet ble gjennomgått. Vanskelige ord og begreper ble forklart. Spørsmål om hvordan man tar ordet, ber om en replikk og hvordan avstemningene foregår ble presentert. De utdelte fargekortene i rødt, gult og grønt som signaliserer "stopp", "snakk saktere" og "fortsett" til de som står på talerstolen, ble prøvd ut i praksis. Til slutt gikk utsendingene

som ville det selv på talerstolen og tok ordet.

Dette ble også en viktig samling for ledsagerne. De fikk nyttige innspill på hvordan de kan bidra til at utsendingene forstår alle viktige detaljer og dermed kan føle seg mest mulig trygge i rollen sin.

Marianne Lillemoen prøver seg på talerstolen.

Ragna Langlo (Bikko) ledet samlingen for utsendingene med utviklingshemning.

Holte hilste landsmøtet

Varafylkesordfører Tom Holte (Frp) i Vestfold fylkeskommune hilste NFUs landsmøte med en orientering om sitt hjemfylke. Til manges forundring kom han ikke med noen synspunkter som hadde med mennesker med utviklingshemning eller andre funksjonsnedsettelse å gjøre. Dette til tross for at varafylkesordføreren også er leder av Vestfolds fylkeskommunale råd for funksjonshemmede.

FN-konvensjonen – et nyttig verktøy

- Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, som ble undertegnet av Norge i 2007, er allerede blitt et nyttig verktøy i NFUs arbeid. Den er også blitt et viktig skritt i retning av aksept av mennesker med utviklingshemning som selvstendige mennesker med rettigheter og egne meninger. Helene Holand viste i sitt innledningsforedrag på NFUs landsmøte til at konvensjonen også har satt forgang i arbeidet både med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven som trådte i kraft i januar 2009, og ny lov om verge-mål som skal behandles i løpet av våren 2010.

- Det er ca. 10 år siden vi i Norge begynte å snakke om mennesker med utviklingshemning og selvbestemmelse. Hvis selvbestemmelsen derimot blir en fagretning for profesjonene, har den mistet sitt innhold. Det er personer med utviklingshemning som eier selvbestemmelsen og må utvikle den. Andre kan hjelpe og støtte, men for all del ikke overta.

Holand ga deretter uttrykk for at hun var glad for at tillitsvalgte med utviklingshemning i denne perioden hadde gitt landstyret mange nyttige innspill. - Den nasjonale rådgivningsgruppen "Aktiv i egen organisasjon" har blitt oppnevnt av landstyret de to siste landsmøte-

Helene Holand i sitt innledningsforedrag på landsmøtet.

periodene. Denne satsingen representerer bare begynnelsen på en endring av NFU.

Holand kom ellers inn på mange andre viktige oppgaver som forbundet nå står overfor. Stikkord var blant annet interessepolitisk arbeid innen områdene utdanning, eget hjem, kommunale helse- og sosialtjenester, arbeid, ferie og fritid og utfordringer knyttet til videreutvikling av organisasjonen NFU.

Kvantesprang og paradigmeskifte

FN-konvensjonen og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven representerer et paradigmeskifte og kvantesprang for alle mennesker med funksjonsnedsettelse i samfunnet vårt. Dette er noe alle organisasjonene har jobbet sammen for i en årrekke.

Styreleder Margaret Sandøy Ramberg i Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon minnet i sin hilsen til NFUs landsmøte om at det nå jobbes med alle lovverk her i landet for at de ikke skal være svakere i forhold til konvensjonen.

Ramberg ønsket ellers landsmøtet lykke til med det nye arbeidsprogrammet. - Det er viktig at jeg som styreleder i FFO vet hva NFU mener om viktige saker slik at jeg kan være med å støtte

det forbundet kjemper for. Jeg har i denne sammenheng lyst til å fremheve samarbeidet vi har i Statens råd for likestilling av funksjonshemmede. Det våre samlede stemmer representerer der, har avgjørende betydning for at vi som har funksjonsnedsettelse ikke får våre hverdagsliv svekket. Fortsatt er det mange og sterke krefter som ikke har tid til at vi skal få lov til å leve et liv som er innholdsrikt og fylt med det vi har lyst til, understreket Margaret Ramberg.

Zanzibar

Tre utsendinger fra Zanzibar gjestet forbundets landsmøte. De presenterte et prosjekt i sitt land som drives i samarbeid med NFU. Vi kommer tilbake til dette prosjektet i neste nummer av Samfunn for alle.

Personer med utviklingshemning må bli sine egne talsmenn

Landsmøtets dag to startet med et sympatisk møte med påtroppende leder av Inclusion International, Kalus Lachwitz – som er menneskerettighetsadvokat fra Tyskland.

Lachwitz kom i sin hilsen til landsmøtet innledningsvis inn på at han en gang var tilrettelegger for Robert Martin fra New Zealand, i forbindelse med arbeidet med FN-konvensjonen for mennesker med funksjonsnedsettelser i New York. - Robert Martin har utviklingshemning og var i en årrekke styremedlem i Inclusion International. Det var en fantastisk erfaring, sa Lochwitz.

Nå ratifiserer medlemslandene FN-konvensjonen. Det betyr at landene forplikter seg til å implementere konvensjonen i det enkelte lands lovverk. - Til nå har 140 land ratifisert. Jeg vet ikke hvor langt dere har kommet i prosessen her i Norge. Selv om dere har lover som gjelder alle, er det viktig å slåss for ratifisering. Desto flere som gjør det, desto viktigere vil konvensjonen bli på verdensbasis, presiserte Lachwitz.

Han ser fram til den dagen da alle personer med utviklingshemning får den opplæringen og hjelpen de trenger for å kunne være sine egne talsmenn. - Vi må trene dem i å bli det – slik Robert

Påtroppende leder av Inclusion International, Kalus Lachwitz. Her foreviget på NFUs landsmøte.

Martin har gjort. Inclusion-lederen kom deretter inn på at den neste verdenskongressen i paraplyorganisasjonen med 120 medlemsland skal arrangeres i Berlin i 2010. - Berlin ligger ikke langt fra land som fortsatt har store sentralinstitusjoner for mennesker med utviklingshemning – som for eksempel Polen og Tsjekkia. Verdenskongressen vil gi delegatene derfra mulighet til å lære av land som har avviklet institusjonsomsorgen. Hovedtemaet blir imidlertid hva som kreves for å få implementert FN-konvensjonen (Implementation of the Convention) i medlemslandenes lovverk. Vi har allerede mottatt mange

forespørsler fra folk over hele verden som vil komme og diskutere dette. Vi håper at det kommer en stor tropp fra Norge også, sa Lochwitz. Som opplyste at det snart vil bli lagt ut en egen webside om konferansen på Inclusion Internationals nettside.

Lochwitz hilste avslutningsvis til gjestene fra Zanzibar på NFUs landsmøte. - Jeg ser også fram til en konferanse i Zanzibar i september 2010, som er støttet av NFU. Her skal vi forsøke å lage et program om hvordan afrikanske familier med medlemmer med utviklingshemning kan bedre sin livssituasjon.

Uttalelser

Et enstemmig landsmøte vedtok tre uttalelser. Den ene handler om "Levekår", den andre om "Kommunenes selvvråderett" og den tredje om "Retten til liv". De som vil ha uttalelsen sendt, kan kontakte NFUs administrasjon på telefon 22 39 60 50. Uttalelsene er også lagt ut på www.nfunorge.org

Landsstyrets treårsmelding

Jeg er imponert over at NFU har greidd å øke sitt medlemstall i siste treårsperiode. Vår organisasjon er en av de få som klarer det. Kjøttvekta betyr mye når vi skal møte våre ulike samarbeidspartnere.

Det sa Bjug Ringstad fra Oppland i en kommentar til forbundets treårsmelding. - Jeg har stor sans for dette heftet som kan bli et nyttig verktøy i presentasjonen av vår organisasjon i tiden fremover.

Anita Tymi fra Nordland sa i en kommentar at NFU ikke er kommet langt nok i sitt arbeid i forhold til diagnosegruppene. - Det er mye å gjøre – og det er viktig å stå sammen.

Helene Holand svarte at det har vært mange samtaler og diskusjoner med de ulike diagnosegruppene og spesielt med NNDS, Norsk Nettverk for Downs Syndrom. - De har imidlertid en jobb å gjøre i egen organisasjon før de kan komme tilbake til oss.

Holand omtalte ellers NFUs tap av en fjerdedel av inntektene i denne treårs-

perioden som ”knalltøff”. - Jeg er glad for at det fra denne talerstol gis ros til administrasjonen. Det er fortjent. Landsstyret ga tydelige signaler til generalsekretæren om at det måtte ses på nedbemanningen etter hvert som stillinger ble vakante. Hun har gjort en formidabel innsats. Alle ansatte har stilt opp og sagt ja til endrede oppgaver. Jeg tror vi har greidd å takle disse problemene – uten at dere ute i organisasjonen har blitt skadelidende.

Vi er til gjengjeld blir svært flinke til å skrive prosjektsøknader, og har fått penger til flere prosjekter. Dette har dekket viktig aktivitet som vi ellers ikke hadde kunnet ta oss råd til. I fjor gjennomførte vi for eksempel et spennende prosjekt i flere fylker der foreldre og skoleiere møttes på samme konferanse. Vi har fått mange tilbakemeldinger på at det er en god måte å jobbe på, som jeg håper også kan skje på andre områder, sa Helene Holand.

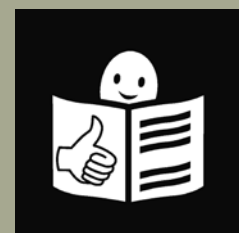
Etter en kort diskusjon ble landsstyrets årsmeldinger for henholdsvis 2006, 2007 og 2008 godkjent. Landsstyrets hefte ”NFU - en tydeligere menneskerettsorganisasjon – 2006-2009” ble tatt til orientering.

En av mange avstemninger.

Lite lettlest

Det kom kritikk på landsmøtet om at sakspapirene med mange, lange og vanskelige setninger og ord var vanskelige å forstå for utsendingene med utviklingshemning.

Kaos om vedtektsendring

- Vi sliter med å skape aktivitet og engasjement i organisasjonen. Landsstyret tror at det å innføre mellomlandsmøter hvert andre år og et ordinært landsmøte hvert fjerde år, vil bedre dette.

Denne saken skulle vise seg å kreve langt mer tid enn forutsatt på den allerede stramme landsmøtetimeplanen. Nestleder Alf Anvedsen viste til at det tar bortimot et år før et nytt landsstyre er kommet såpass inn i arbeidet at det fungerer effektivt, og at en lengre landsmøteperiode vil gi forbundets øverste tillitsvalgte mer arbeidsro.

- Mange fylkesledere gir dessuten tilbakemeldinger om at de synes det er vanskelig å være alene om å få informasjonen på fylkesledersamlingene.

Denne informasjonen skal rapporteres tilbake til styret. Med en ny ordning vil vi beholde disse samlingene – men reduserer dem til en de årene det er landsmøte. Dette vil innebære en årlig merkostnad på 116 000 kroner.

I debatten som fulgte var Svein Rune Johannessen blant de mange på talerstolen. Han ga uttrykk for at utsendingene fra Møre og Romsdal var usikre på om dette forslaget er utredet godt nok. - Det burde vært drøftet nedover i organisasjonen. Det er også grunn til å påpeke at hvis det blir vedtatt en fireårig landsmøteperiode og mellomlandsmøter hvert andre år, vil det ha en kostnadsside pr. år som må multipliseres opp tilsvarende.

Bjug Ringstad fra Oppland mente at mange av forslagene til vedtektsendringer har vært lite drøftet ute i organisasjonen. - Vi vil være med og vurdere konsekvensene nasjonalt og lokalt. Ved å gå inn for en utsettelse og få en organisasjonsmessig behandling i de neste tre årene, kan vi få dette i gang på et tidspunkt som er i tråd med det opprinnelige forslaget, sa Bjug Ringstad. Johnny Andersen fra Nordland etterlyste også en bredere behandling i organisasjonen. - Dette er en omfattende

sak som handler om organisasjonsstruktur. Alt dette burde vært behandlet på lokal- og fylkeslagsnivå i forkant. Det har ikke slik hast at vi må vedta det nå, mente Johnny Andersen.

Sigrid Sandbu fra Finnmark sa at det kan være positivt med en fireårsperiode som i sin tur vil gi et landsstyre lenger arbeidstid. - Vi støtter dette. Men vi mener at å samle så mange på en gang til i et mellomlandsmøte hvert annet år, er uholdbart. Det er få på dagens landsmøte som tar ordet og er med på diskusjonen. Vi foreslår at antallet utsendinger til mellomlandsmøtene halveres i forhold til ordinære landsmøter. Det vil både skape en bedre diskusjon og halvere utgiftene.

NFUs nestleder Alf Anvedsen viste til at medlemmer på konferansene som NFU har arrangert, tydelig har signalisert et behov for å diskutere politikk. - Når vi for eksempel har hatt bolig som tema, kunne et mellomlandsmøte i etterkant av konferansen gitt oss en mulighet til å diskutere interessenpolitiske avveininger på området. På samme

måte med tilbud om arbeid osv. De som vil utsette dette forslaget skal ha i mente at landsstyret allerede har fått i oppgave å utrede dette spørsmålet. Det står i arbeidsprogrammet som ble vedtatt på landsmøtet i 2006.

Oscar Eide fra Hordaland tok ordet og minnet om at det også i NFU har vært løselig snakk om tre eller fire års landsmøteperiode med henvisning til andre organisasjoner som har foretatt en slik endring. - Det har både vært gjort for å spare penger og for å gi landsstyret en mer stabil arbeidsperiode. Fire år er likevel en lang periode å velge landsstyremedlemmer.

Vi har ikke klart å fylle opp antallet kandidater til landsstyret som skal velges i dag. Hvis vi skal øke denne "belastningen" med at de må gå løs på en lengre periode, så har vi skapt en kjempeutfordring i forhold til rekruttering til landsstyret med et tilstrekkelig antall medlemmer. Prisen vi betaler for gevinsten med økonomien kan være å hemme rekrutteringen av nye tillitsvalgte. Vårt forslag er å opp-

Møtelederne Kari Melbye og Geir Markussen hadde tidvis sin fulle hyre med å holde oversikt over hvem som hadde stemt hva.

rettholde nåværende ordning med en treårsperiode. Fylkesledersamlingene er et godt forum for diskusjon og bør opprettholdes.

Jens Petter Gitlesen fra Rogaland mente det var fornuftig å satse på en fire års landsmøteperiode. - Det er sagt at landsmøtet koster en million. Sekretariatet er nærmest lammet et halvt år i forveien med alt forarbeidet – i tillegg til at landsstyret trenger en lang innkjøringsperiode for å gjøre seg kjent med sitt arbeid og dermed fungere effektivt.

Gitlesen mente også at forslaget om mellomandsmøter er godt tenkt. - Det kan skape en positiv debatt – men det er ikke noe vi bør vedta ettersom vi ikke har noen garanti for at det vil fungere. Jeg foreslår derfor at vi prøver oss fram i stedet. La oss begynne med fylkesledersamlingene. La det bli dem som sender signaler til det sentrale ledet. Hvis dette blir en suksess, kan vi ha mer av det. Landsmøtet bør etter

Rogaland fylkeslags oppfatning ikke fatte et vedtak om det ene eller andre. Vårt fylkeslag foreslår dessuten at forslaget om mellomandsmøte hvert annet år blir utsatt, sa Jens Petter Gitlesen.

Rigmor Hamnvik fra Troms understreket: Det er sagt at det blir vanskelig å rekruttere til valg hvis en går for landsstyrets forslag. Jeg er ikke sikker på det. Vi i Troms tenker at det var et godt forslag – fordi det er viktig at flere personer samles og kan diskutere det som er av type temaer politisk eller interessepolitisk. Dette er en måte å skape mer engasjement på. Vi tenker at mellomandsmøter – er en måte å skape fora hvor flere kan møtes, er nyttig. Det handler om å få flere deltakere i debatten. Finnmarks forslag med færre utsendinger enn på det ordinære landsmøte har noe for seg.

Vidar Haagenen: I vår delegasjon fra Akershus er vi åpne for landsmøte og mellomandsmøte – men utsendingene med utviklingshemning må få anled-

ning til å bli forklart hva dette innebærer. Jeg foreslår derfor en pause i forhandlingene for å gi dem det.

Møteleder Geir Markussen satt deretter stoppeklokka på ti minutter.

Behandling

Før landsmøtet startet behandlingen av denne saken tok Alf Anvedsen ordet igjen og gjentok at landsstyret ikke ønsker at saken blir utsatt. - Det vil gjøre det vanskelig å få gjennomført fireårsperioden fra 2012. Vi stiller oss derimot positive til forslaget fra Finnmark om å halvere antallet utsendinger på mellomandsmøtene av økonomiske grunner.

Etter enda mer lang debatt ble landsstyrets forslag om et landsmøte hvert fjerde år vedtatt. Forslaget om mellomandsmøter hvert annet og bare en fylkesledersamling i landsmøteåret, ble derimot nedstemt.

Kontingent-forslag utsatt

Landsstyret har med jevne mellomrom fått innspill om kontingentstrukturen skal endres. Vi synes det er betimelig å gi landsmøtet anledning til å diskutere den.

I sin innledning til denne saken understreket Helene Holand at inntektene til NFU nasjonalt ikke kan reduseres – på samme måte som det er viktig at de lokale leddene beholder sine. Det er også et poeng å ha en kontingentstruktur som er enkel å administrere. Den vi har i dag er vanskelig å kontrollere når det for eksempel gjelder minstepensjonister – som det ofte kan være vanskelig å vite hvem er. Mennesker med utviklingshemning er det ikke. Vi er avhengig av at de som melder seg inn vet hva en minstepensjonist er og at de er ærlige. For å komme utenom problemet har vi forsøkt å rydde begrepet ut. Vi har også innført et familiemedlemskap. Bakgrunnen er at det er kostbart for mange å måtte betale

for hvert medlem og at mange velger at bare en i familien er det. Dette kan kanskje endres hvis de kan betale en felles kontingent.

Landsstyret foreslo deretter at enkeltmedlemmer skal betale 450 kroner inklusive medlemsbladet Samfunn for alle, barn under 18 år skal betale kr. 60 og at kontingenten for et familiemedlemskap skal være kr. 700 inkludert medlemsbladet.

Svein Rune Johannessen sa at NFU Møre og Romsdal fylkeslag i utgangspunktet hadde vært innstilt på å støtte landstyret. - Ved nærmere ettertanke har vi imidlertid kommet fram til at forslaget ikke er kvalitetsikret godt nok. Ettersom vi ikke har fått alle fakta på bordet – vil vi gå inn for at vi beholder dagens ordning.

Flere representanter kom deretter inn på at det virker flott å få et familiemedlemskap og betale mindre, men at

det er all grunn til å tenke seg om. De viste til at NFU ikke har råd til å miste noen medlemmer. Det samme gjelder minstepensjonister. I saksdokumentene står det at de er ca. 300 som betaler kontingent som minstepensjonister. Helene Holand var enig i at saken burde utsettes fordi det fortsatt er en del ubesvarte spørsmål som ikke ville bli besvart på landsmøtet. - Vi vet ikke hva et familiemedlemskap vil innebære og hvor mange det vil omfatte. Vi vet heller ikke hva status for minstepensjonister er i dag. Det er derfor en klok avgjørelse å utsette denne saken. Saken kan med fordel diskuteres i organisasjonen. Fra landsstyrets side var det et ønske om å få løftet diskusjonen inn i landsmøtet. Vi støtter derfor forslaget om en bredere gjennomgang.

Dermed ble NFU Møre og Romsdals forslag vedtatt – og saken utsatt.

Valg med forviklinger

Hele 10 av 19 fylkeslag hadde ikke sendt inn forslag på kandidater til valgkomiteen. Vi har hatt grundige samtaler med alle nåværende tillitsvalgte og alle som er nominert. På bakgrunn av dette er vi trygge på at vårt forslag til sammensetning av det nye landsstyret er den beste for organisasjonen.

Leder av valgkomiteen, Hilde Skumsrud, påpekte i sin orientering til landsmøtet at to av de nominerte hadde trukket sitt kandidatur etter at valgkomiteen hadde avgitt sin innstilling. Det hadde ikke lyktes å finne kandidater etter den ene faste representanten og andre vararepresentanter til landsstyret. - Dette betyr at ansvaret med å få fylt opp landsstyret ligger hos landsmøtet.

Vi la noen viktige elementer til grunn i denne prosessen. Alle må ha en trygg og fast forankring i NFUs prinsipper. De må kunne jobbe som team, være handlekraftige og målrettet med evne til samhandling og samarbeid. De må ha brennende interesse og forståelse for saken. De må ha vilje, kapasitet og evne til å bidra til utvikling av organisasjonen og til å gjøre en god jobb for personer med utviklingshemning.

Avtroppende og påtroppende forbundsleder i NFU.

Landsstyret foreslo Bjug Ringstad fra Oppland som ny forbundsleder og anbefalte at han fikk med seg Anita Tymi (nestleder) fra Nordland, Vidar Haagensen fra Akershus, Grete Müller fra Rogaland, Ester Skreros fra Vest-Agder og Anne Jorunn Økland fra Hordaland.

Benkeforslag

Etter at Hilde Skumsrud hadde lagt fram valgkomiteens innstilling ba Roar Høidal fra Buskerud om ordet. Han foreslo at Helene Holand skulle få forlenget sin tid som forbundsleder med en ny periode. Også Rigmor Hamnvik fra Troms, Frode Strømman fra Sør-Trøndelag, landsstyreprerentant Rita Lucia Endresen og Tom Høisveen fra Hedmark argumenterte for at Holand skulle fortsette som forbundsleder. Både Jan Harald Lilledrange fra Vest-Agder, Grete Müller fra Rogaland, Harald Korsgaard fra Oslo og Eirik Nygård fra Rogaland kom i sine innlegg inn på hvorfor de heller ville ha Jens Petter Gitlesen som organisasjonens øverste tillitsvalgte.

34-34-35!

Det har lenge vært knyttet stor spenning til landsmøtets valg av ny for-

bundsleder. Resultatet etter første valgomgang gjorde det ikke mindre spennende. Bjug Ringstad og Jens Petter Gitlesen fikk begge 34 stemmer, mens Helene Holand fikk 35 og ledet dermed knepent med en stemme. Det var i tillegg en blank stemme.

Andre valgomgang endte med 31 stemmer til Bjug Ringstad, 35 stemmer til Helene Holand og 38 til Jens Petter Gitlesen. Dermed røk Bjug Ringstad ut. Kampvoteringen mellom Holand og Gitlesen endte med en seier til Gitlesen – 63 mot 39 stemmer pluss en blank.

Det nye landsstyret

Med unntak av valgkomiteens forslag på Bjug Ringstad som ny forbundsleder, ble valgkomiteens innstilling på representanter til landsstyret (se sak ovenfor) enstemmig vedtatt. NFU Aust-Agder fylkeslag foreslo Lillian Sundsdal til den ledige plassen i landsstyret. Det mente landsmøtet var en god idé.

Deretter ble følgende ble valgt som NFUs nye vararepresentanter til landsstyret:

1. vararepresentant:
Trine-Lise Systad, Vest-Agder,
2. vararepresentant:
Gro Stalheim Iversen,
Hordaland
3. vararepresentant:
Olav Grimdalen jr., Oslo
4. vararepresentant:
Trond Magne Sandvik,
Buskerud.

Glade prisvinnere og glad prisutdeler.

Hederspris til verdige vinnere

NFUs hederspris deles ut når noen har gjort noe helt spesielt for mennesker med utviklingshemning. Landsstyret har bestemt at prisen for 2009 skal deles mellom to som virkelig er den verdig.

Det sa Helene Holand før hun delte ut prisen til skuespiller Marte Wexelsen Goksøyr og teatersjef Ellen Horn. De to prisvinnerne fikk hvert sitt bilde av fotograf Trine Mikkelsen fra Schmack-prosjektet i tillegg til diplom. I sin takketale sa Ellen Horn at det å få prisen er utrolig rørende både for henne som teatersjef og ikke minst for hele Riksteateret som hadde gleden av å jobbe med Marte i forestillingen "Kardemomme by" i nesten et år. - Vi var på turne over hele Norge der vi spilte i alt 75 forestillinger fra like etter 17. mai til bortimot jul.

Dette var ikke første gang at Marte stod på scenen. Hun har tidligere blant annet spilt rollen som Askepott på Torshovteatret. Da var søsteren hennes regissør. Jeg husker godt da jeg skulle intervju Marte etter at hun hadde søkt denne jobben. Jeg hadde regnet med at moren var med – men Marte stilte alene. Da jeg spurte om det ikke ville bli slitsomt å pakke kofferten med bagasje for en måned hver eneste morgen før vi skulle reise et nytt sted, var svaret: "Det er da bare å tenke litt systematisk!". Og slik ble det. Martes systematikk skulle vise seg å være helt i orden. Hun stod opp tidnok hver morgen og kom aldri for sent til en forestilling eller annen avtale.

Martes rolle som Kamomilla i forestillingen "Kardemomme By" skulle vise seg å gjøre en stor forskjell. Ikke minst takket være henne ble den både mangfoldig og inspirerende – verdier jeg legger vekt på å formidle i alle oppsetninger. Ingen i ensemblet vil noen gang glemme samarbeidet med henne. Vi lærte at det går an å inkludere skuespillere med utviklingshemning, sa Ellen Horn.

Det handler om å leve!

Marte Wexelsen Goksøyr kvitterte for prisen med blant annet å si "For meg er det å stå på scenen det samme som å leve!". Det avstedkom følgende kommentar fra hennes tidligere teatersjef: "Disse ordene har Marte sagt før. De minner oss andre om hvor privilegerte vi er som får lov til å gjøre det vi elsker aller mest på jord – hver eneste dag!"

Påvirket positivt

- Jeg føler at jeg har kunnet påvirke landsstyret positivt. Det sa avtroppende og første medlem av landsstyret med utviklingshemning, Rita Lucia Endresen, i sitt siste innlegg på landsmøtet. Hun understreket betydningen av at medlemmer med utviklingshemning er med i NFUs sentrale ledd. - Jeg fikk riktignok noen innkjøringsproblemer da landsmøtepapirene ble sendt ut for sent og sakene ble behandlet så raskt at det var vanskelig å følge med. Det var heller ikke lett å sitte som eneste medlem med utviklingshemning i landsstyret. Men gjennom mye arbeid og en ledsager som har lang erfaring og kjenner organisasjonen godt, har det gått greit.

Jeg føler at jeg i mitt landsstyrearbeid har påvirket organisasjonen positivt, fortsatte Endresen. - Det gjelder både nasjonalt i landsstyret og i Nordisk Samarbeidsråd. Jeg har tatt opp mange saker og fått gode tilbakemeldinger fra mange hold. Det at personer med utviklingshemning er representert i organisasjonens øverste organ, er viktig. Men det viktigste av alt er at mennesker med utviklingshemning blir aktive i egen organisasjon, presiserte Rita Lucia Endresen.

Rita Lucia Endresen.

Den viktigste saken

Arbeidsprogrammet er den viktigste saken på landsmøtet – ettersom det handler om hva hele organisasjonen skal arbeide med i neste treårsperiode. Det er forpliktende både for landsstyret, fylkes- og lokallag.

Roar Høidal fra Buskerud innledet debatten med å etterlyse informasjon om økonomi og egenkapital i forslaget og dermed om hvor lenge vi har økonomi til å holde på med det vi gjør. - I dag er det opp til landsstyret å foreta prioriteringer, sa han.

Bjug Ringstad fra NFU Oppland fylkeslag mente at det vil bli tøft for et nytt landsstyre å prioritere ut fra forslaget til arbeidsprogram som foreligger. - Her er husleiekontrakten omtalt og anbefalt brukt når personer med utviklingshemning skal leie kommunal bolig. Problemet er at det i dag føyes til tilleggskommentarer til husleiekontrakter som gir kommunene anledning til å flytte på folk. Jeg tror ikke det er noe poeng å satse på en ny reform, men ivareta den vi har, presiserte Bjug Ringstad.

Harald Korsgaard fra Oslo kommenterte Ringstads innlegg om husleiekon-

trakter. - Husbanken er veldig klar over hva kommune-Norge nå gjør. Det er nå både mulig å få presisert via Husbanken at vi er sterkt imot og mulig for Husbanken å gi sanksjonsmuligheter.

Nyvalgt landsstyremedlem Anne Jorunn Økland fra Hordaland oppfordret til at det satses på et sterkere samarbeid i EPSA – den europeiske organisasjonen for tillitsvalgte med utviklingshemning.

Rigmor Hamnvik fra Troms var enig med Harald Korsgaard i at det må foretas initiativ i forhold til Husbanken. Hun roste NFUs nye eksempel-samling om personer med utviklingshemning som eier boligene sine, som ble lansert på landsmøtet. - Vi må vise til at Husbanken gir føringer og at kommunen ikke bare kan ta styringen. Jeg har kort sagt stor tro på det å ha tett dialog med Husbanken, sa Rigmor Hamnvik.

Avtroppende nestleder Alf Anvedsen viste til at det er vanskelig å planlegge hva som skal prioriteres tre-fire år i forveien. - Ting forandres underveis – og dermed prioriteringene også. Kanskje kan det være en idé med årlige virksomhetsplaner. Problemet er at vi ikke

har hatt kapasitet til å komme i gang. Et nyttig verktøy kunne være å lage virksomhetsplan hvert år og så diskutere prioriteringene med fylkeslederne. Dette er noe det nye landsstyret må ta stilling til, sa Alf Anvedsen.

Oscar Eide fra Hordaland viste til at arbeidsprogrammet er viktig både for landsstyret, fylkeslag og enda mer for lokallagene. - Det er der jobben må gjøres i forhold til rådmenn og de mange inkompetente saksbehandlerne. Det er ikke den nye forbundslederen som skal reise rundt og ordne opp i problemene – de må vi ordne opp i selv.

Nyvalgt forbundsleder Jens Petter Gitlesen påpekte at han i årenes løp har jobbet med mange boligprosjekter – med hjelp fra NFU sentralt. - Vi har en juridisk rådgiver i administrasjonen som har god kjennskap til dette. Jeg har aldri fått nei når jeg har henvendt meg dit.

Det er for øvrig svært ofte foreldre som presser på for å få oppført de nye ”institusjonene” i kommunene. Når andre så reagerer og henviser til at de strider mot intensjonene i ansvarsreformen, er prosjektene allerede vedtatt av kommunestyret. Deretter blir jeg kontaktet om hjelp. Da vil foreldrene ha opphevet et kommunestyrevedtak og vil at vi må få igjennom noe annet.

Bjug Ringstad mente at nettopp dette er det viktigste punktet i arbeidsprogrammet. - Det skumle med å tape kamper er at vi vil få så mange institusjonsliknende tilbud at det vil bli aksept for det andre steder der det opprinnelig ikke var tenkt. Vi må få sentrale myndigheter til å sette klare rammer og begrensninger for hva kommunene faktisk kan tillate seg. Dette gjelder ikke rammer fra Husbanken, men også fra regjering og Storting. Hvis ikke, vil vi tape denne kampen.

Bjug Ringstad.

Manglende glede ved tanke på ferie

NFUs nye medlem i landsstyret, Anne Jorunn Økland, holdt et sterkt innlegg om sin manglende glede med tanke på ferie på landsmøtet. - Vi har ingen jobb å gå til. Fritidsklubber, kor og andre aktiviteter er stengt, og vi får ingen støttekontakt. Alt stopper i fem-seks uker. I vedtakene for støttekontakt står det ikke at det ikke omfatter fem-seks uker i ferietiden. I noen kommuner kan en spare opp disse sommer-timene og bruke dem resten av året. I andre derimot kan en bare bruke timene i den måneden vi er i.

Kan vi gjøre noe med dette? Kan det innføres en ordning med vikarer i sommertiden og for langtidssykemeldte støttekontakter? Ferie for mange av oss skaper ensomhet og isolasjon. I dag er det slik at mange av oss gleder seg til ferien er over, sa Anne Jorunn Økland.

Helene Holand og Anne Jorunn Økland – sammen på talerstolen.

Forbundsleder Helene Holand åpnet landsmøtet til NFU i Tønsberg. Hun sa blant annet at det er ca. 10 år siden vi i Norge begynte å snakke om mennesker med utviklingshemning og selvbestemmelse. Det er de som eier selvbestemmelsen og må utvikle den.

Helene var glad for at tillitsvalgte med utviklingshemning har gitt landsstyret mange nyttige innspill. Rådgivningsgruppen "Aktiv i egen organisasjon" har spilt en viktig rolle.

Den viktigste saken på landsmøtet er arbeidsprogrammet. Det handler om hva hele organisasjonen skal arbeide med i neste periode. Etter en lang debatt ble arbeidsprogrammet vedtatt med de endringene som ble foreslått.

NFUs hederspris ble delt ut på landsmøtet. Den går til noen som har gjort noe helt spesielt for mennesker med utviklingshemning. Denne gangen var det 2 som fikk den. Den ene var skuespiller Marte Wexelsen Goksøyr og den andre teatersjef Ellen Horn. Teatersjefen sa at de aldri ville glemme samarbeidet med Marte. De lærte at det går an å inkludere skuespillere med utviklingshemning.

Det ble et spennende valg. Valgkomiteen foreslo Bjug Ringstad fra Oppland som ny forbundsleder.

Flere utsendinger på landsmøtet foreslo at Helene Holand skulle fortsette som leder. Andre foreslo Jens Petter Gitlesen. Etter tre avstemningsrunder var det Jens Petter som gikk av med seieren. Anita Tymi fra Nordland ble valgt som nestleder.

Som eneste person med utviklingshemning ble Anne-Jorunn Økland fra Hordaland valgt til medlem av landsstyret. Hun er opptatt av at det satses på et sterkere samarbeid med den europeiske organisasjonen for tillitsvalgte med utviklingshemning – EPSA.

Hun holdt også et sterkt innlegg om at hun ikke gleder seg til ferien. Alt stopper i fem-seks uker. Det er ingen støttekontakt å få. Hva kan gjøres med det?

Rita Lucia Endresen har vært det første landsstyremedlemmet med utviklingshemning i NFU. Hun går nå ut av landsstyret.

Hun følte at hun hadde påvirket landsstyret positivt. Det er viktig at personer med utviklingshemning er med i landsstyret, mener hun.

16 Hove leir

Kåre Egil Forsjø lager de vakreste broderier.

Allsangfuglene Tom Høisveen, Una Ingeborg Lundar og Svein Ingar Krable.

Hove leir for 20. gang!

NFUs årlige organisasjonsleir på Hove utenfor Arendal ble i sommer arrangert for 20. gang. De vel 60 deltakerne ga i klartekst uttrykk for at de gleder seg til mange flere.

Flere nye aktivitetstilbud stod på programmet i år. Deltakerne som lærte riktig teknikk i stavgang brukte mye tid på de beste turstiene ute i skogen. Marie Steller ledet leirkoret gjennom kjente sommerviser. Sanggleden var stor – og koristene bidro til den gode stemningen på avskjedsfesten. Orientering i naturen var nok en gang et populært kurs. Dette er en form for orientering der friluftsgruppen er ute og besvarer oppgaver som er lagt ut på de mange postene. Friluftsgruppen fikk for øvrig mye fisk og noen krabber da de satt garn. Deltakerne mesket seg

med fangst og pinnebrød som ble tilberedt på bålet senere samme dag.

Kurset om årets stortingsvalg samlet også mange interesserte. Her kurset Helene Holand deltakerne i hva de forskjellige partiene står for pluss mye mer. Grete Müller ledet kurset "Aktiv i egen organisasjon" der deltakerne lærte mye om hva NFU står for og hvordan medlemmene kan være med på å bestemme hva organisasjonen skal jobbe med. Her ble det diskutert temaer som inkluderende skole, voksenopplæring, brukerstyrt personlig assistanse og bo-

ligpolitikk. Og sist, men ikke minst: Wenche Simonsen sørget for at deltakerne på dansekurset lærte hele 27 danser i løpet av sitt kurs (!).

På programmet ellers stod det som vanlig diskotek, bytur, båttur, vaffel-aften med allsang, grillaften og fotballkamp – alt mens fotogruppa foreviget det som foregikk til senere bruk i den populære Tromøy-posten. Stemningen var kort sagt på topp fra dag en – til tross for tidvis lunefulle værguder.

Leirkoret bidro til god stemning.
(Foto: Tromsøyposten)

Ole Jonas Gran, Else Marie Larsen og Tonje Hansen har deltatt på alle de 20 Hove-leirene.

FRAMskolen

på Vallersund Gård

Et toårig lærested for unge voksne utviklingshemmede mellom videregående skole og et aktivt yrkesliv

FRAMskolen setter seg som mål, gjennom to års læring, å kunne gi elev, pårørende og eventuelt den kommunale omsorgstjeneste, innsikt i hvilke muligheter den enkelte elev har i forhold til framtidig boform, videreutdanning og yrkesvalg.

Framskolens tre grunnmotiver:

FORSTÅ VERDEN (undervisning)

- Utforsk verden, nasjonalt og internasjonalt
- De andre og meg selv
- Parforhold og seksualitet
- Teater, drama, sang, musikk, maling og diktskriving
- Utvikle evnen til å uttrykke seg
- Lær å sende e-post og å finne frem på internett

LEVE I VERDEN (bo- og hverdagsferdigheter)

- Pleie av bolig og klær • Planlegging • Gjøre innkjøp
- Lage mat og stelle i stand måltid til hverdag og fest
- Bruk og forståelse av penger og regnskap
- Tid og tidsbegreper

ARBEIDE I VERDEN (i verkstedene)

- Arbeid i bakeri • Veve i veveriet • Samle urter
- Arbeide med i husholdningen
- Arbeide med i jordbruk og gartneri

Fritid og friluftsliv

- Friluftaktiviteter på sjøen og i fjellet.
Opplæring i ridning, båtliv og fjellvandring, går også inn som en del av undervisningen.
- Deltagelse i aktiviteter i nærmiljøet.
- Uforpliktende samvær, dans og lek.

Det første året bor elevene på internat.

Det andre året bor elevene mer selvstendig.

For nærmere informasjon (helst mellom 12.00 og 14.30):

Dag Balavoine eller Hanna Schmeding

Telefon 72 52 70 80/99 60 88 10

Du kan også skrive til framskolen@camphill.no eller
FRAMskolen på Vallersund Gård, 7167 Vallersund

FRAMskolen – fra livet i familie og skole, til et liv som voksen

Tett på NFUs nye forbundsleder

Den nye forbundslederen i NFU heter Jens Petter Gitlesen. Han er fra Rogaland.

Jens Petter Gitlesen har en datter på 10 år med Downs syndrom. Han ble først kjent med NFU da Emilie skulle begynne på skolen.

Da måtte han skrive noen klagesaker. Samtidig hørte han om en gutt med utviklingshemning som ikke hadde fått plass på skolen. Jens Petter Gitlesen skrev om sa-

ken i Stavanger Aftenblad. Noen dager etter ble han spurt om han ville sitte i styret i NFU Rogaland fylkeslag. Det takket han ja til. Nå har han vært aktiv i NFU i 5 år.

Den nye forbundslederen sier det er viktig å ha med personer med utviklingshemning i hele NFU. Da må de få tilstrekkelig opplæring. Derfor er det viktig med grupper som "Aktiv i egen organisasjon".

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

- Fem års fartstid i NFU – og vips – så er du ny forbundsleder! Det var litt av en kometkarriere!?

- Jeg visste ingenting om NFU før jeg skrev noen klagesaker da Emilie skulle begynne på skolen. Samtidig hørte jeg om en gutt med utviklingshemning som ikke hadde fått plass på skolen. Jeg skrev et kritisk innlegg om denne saken i Stavanger Aftenblad. Noen dager senere fikk jeg forespørsel om å sitte i styret i NFU Rogaland fylkeslag. På dette tidspunkt kjente jeg ingen andre foreldre med barn med utviklingshemning. Jeg takket ja til tillitsvervet. Siden har jeg vært engasjert i dette arbeidet.

- Hvordan kjennes det å ha fått organisasjonens høyeste tillitsverv?

- Jeg har meninger om hvordan organisasjonen kan utvikles og hvordan interessenpolitikken kan frontes. Dette var grunnen til at jeg stilte til valg. Det er en god følelse å ha fått tillit fra landsmøtet. De siste dagene har almanakken eksplodert. Det renner inn med saker, kontakter, avtaler og forpliktelser. Heldigvis har vi en svært profesjonell administrasjon og en generalsekretær som har vært gjennom et lederskifte tidligere.

- Du er etter hvert omtrent blitt landskjent for å skrive klagesaker?

- Det er unektelig blitt mange etter

hvert. Et år hadde jeg ca. 60. I år har det derimot vært få. Det dreier seg om alt fra enkel rådgivning til at jeg skriver hele saken selv. To tredjedeler dreier seg om opplæring og resten om sosialfeltet.

- Du er kjent for å ha en enorm arbeidskapasitet med utstrakt korrespondansen nattetid. Forventer du det samme av dine fremtidige samarbeidspartnere som forbundsleder i NFU?

- Innimellom er timene ved PCen nattetid nok heller et tegn på en noe forstyrret døgnrytme. Det hender jeg sover litt om dagen. Mine fremtidige samarbeidspartnere i NFU bør uansett ikke engste seg av den grunn. Det jeg forventer er at de har lyst til og et-

Navn: Jens Petter Gitlesen
Alder: 49 år
Yrkesbakgrunn: Utdannet sosialøkonom. Ansatt i statistisk metodelære ved siviløkonomutdanningen, Universitetet i Stavanger
Bosted: Grannes i Sola kommune, Rogaland
Samboer: Tone Horpestad
Barn: Ellinor (18), Eirill (15), Emilie som har Downs syndrom (10) og Eivor (8)
Fartstid i NFU: 5 år

ter beste evne forsøker å gjøre en god jobb.

- Er det spesielle arbeidsoppgaver du som ny forbundsleder nå mener det er viktigere å gi seg i kast med enn andre?

- Jeg kjenner relativt godt til sosial- og opplæringsfeltet. Min jobb nå er imidlertid å være leder for hele NFU. Jeg trenger for eksempel en viss innsikt i likemanns- og solidaritetsarbeid som jeg pr. i dag vet for lite om til å kunne være en god leder også for de i administrasjonen som arbeider med dette. Jeg kommer likevel ikke til å jobbe like mye med alle NFUs arbeidsområder. Det jeg i første omgang må gjøre nå er å sette meg inn i alt jeg ikke vet noe om – hvilket ikke er rent lite. Deretter

vil jeg forsøke å etablere et bredest og best mulig team av ressurspersoner som kan bli med å jobbe på alle NFU-feltene.

- Ikke så enkelt kanskje – i en organisasjon med dårlig økonomi?

- Jeg er svært misfornøyd med dagens økonomiske situasjon, og trodde at den var bedre enn det tallene viser. NFU kan ikke fortsette å gå med underskudd. Jeg ser på kort sikt bare en løsning – som vil innebære streng budsjett disiplin. Organisasjonens største aktivum handler likevel ikke om lite eller mye penger på konto, men om kompetente og erfarne folk i organisasjonen – som ikke står oppført i regnskapet. Jeg håper at det lar seg å gjøre å

bruke flere av dem.

- Mange har lenge etterlyst et NFU som er mer synlig både i media og i sitt utadrettede arbeid for øvrig. Har du noen tanker om hvordan det kan gjøres?

- NFU har en medlemsmasse som tilsvarer ca. 5 prosent av Utdanningsforbundets. Vi er dermed en liten organisasjon. Likevel må vi være først ute når det dukker opp aktuelle temaer i det offentlige rom som har med vår målgruppe å gjøre. Det er likevel ikke vi som bestemmer når og hvordan det skjer. Dette styres stort sett fra statlig nivå med stortingsmeldinger, utredninger og proposisjoner. Når sakene er kommet på den offentlige dagsorden, MÅ vi til gjengjeld være

forberedt, først ute og sette premissene. Bare slik kan vi påvirke hovedinnholdet i den etterfølgende debatten. Når regjeringen for eksempel har nedsatt et utvalg, vil vi få vite når utredningen offentliggjøres, når høringsrunden går osv. Disse prosessene er velkjente. Det er derfor om å gjøre å følge nøye med på regjeringens hjemmeside. Dette er antagelig en oppgave som administrasjonen kan lage rutiner på slik at vi får forberedt oss i tide. Vi må i tillegg satse uformelt, på å knytte kontakter både politisk og i de ulike faginstansene og i beste fall få representasjon.

Det er ellers et hav av muligheter for å påvirke den offentlige debatten – hvis vi bruker dem. I tillegg til de etablerte mediene, er det mange andre sosiale media som vi kan etablere selv – som heller ikke koster så mye. På dette feltet må NFU styrkes. Vi har både ressurser som er avsatt til dette arbeidet og ressurspersoner i administrasjonen og landsstyret til å gjøre jobben. Politikerne i årets stortingsvalg gjorde noen famlende forsøk på å bruke sosiale media som Twitter, Facebook og Origo. Barack Obama vant presidentvalget ved å satse for fullt – nettopp på dette. NFU må også kjenne sin besøkelsestid og gjøre det samme. Denne billige måten å nå fram på er et arbeid som vil bli startet opp umiddelbart.

- Det er de som omtaler deg som for tøff i måten du håndterer saker som NFU ikke får gjennomslag for både i media og andre sammenhenger. De mener at dialog med motparten er en bedre måte å nå fram på?

- Jeg er klar over at det er de som mener at jeg har gått for hardt ut når det for eksempel gjelder Midtlyng-utvalgets innstilling. For meg er imidlertid kommunikasjon et middel – og ikke et mål. Mitt mål i alt jeg gjør, er å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemning på ulike livsområder. Midtlyng-utvalget har i det store og hele både oversett vår elevgruppe og vendt det døve øret til NFUs krav om en inkluderende skole. Da må vi rope for å bli hørt. Når noen vil samarbeide med oss, er det ikke nødvendig å gå ut i media i det hele tatt. Midtlyng-utvalget innstilling ga god grunn til å rope. Jeg mener samtidig at det ikke må ropes "ulv" for mye. Jeg kommer uansett ikke til å rope mer når det gjelder dette utvalgets innstilling. Nå har jeg ropt nok, og er blitt hørt.

- Hvordan vil personer med utviklingshemning bli representert i NFUs styrende organer med deg som forbundsleder?

- Uten representasjon av personer med utviklingshemning forsvinner vår

legitimitet som organisasjon. NFU er ingen foreldreorganisasjon. Vi er en organisasjon som arbeider for mennesker med utviklingshemning. Skal vi få mulighet for bred representasjon med dem i alle de ulike organisasjonsledene, er det viktig at de får tilstrekkelig opplæring. NFUs viktigste forum i dag i denne sammenheng er "Aktiv i egen organisasjon". Jeg har selv jobbet lite med denne type virksomhet, men ser et sterkt behov for at den må drives videre. Jeg håper derfor at både Helene Holand og Ragna Langlo (Bikko) vil fortsette sitt gode arbeid med dette.

- Vil det i din tid som forbundsleder bli lagt til rette for tillitsvalgte med utviklingshemning i form av bedre tilrettelagte sakspapirer og annet materiell – slik det ble etterlyst på landsmøtet?

- Problemet er at NFU både mangler kunnskap og økonomi på dette feltet. Det må likevel prioriteres – ettersom dette er noe vi krever av andre. Så lenge NFU for eksempel forlanger at NSBs billettsystem skal utformes på en måte som gjør at mennesker med kognitiv funksjonshemning skal kunne bruke det, må vi være i stand til å tilrettelegge for samme målgruppe i eget arbeid.

- Hvilken kommentar har du til at le-

vekårene for mennesker med utviklingshemning nå i det store og hele kan sies å gå på tvers av intensjonene i ansvarsreformen?

- Jeg er enig i at levekårene i hovedsak går i feil retning nå. Det er likevel noen få områder der utviklingen er på riktig spor. Det ene gjelder økonomi. Mitt inntrykk er at de økonomiske betingelsene, hjelpemidler og ytelser fra folketrygden i det store og hele er blitt bedre. Det er på samme måte grunn til å tro at bruken av grov vold mot personer med utviklingshemning er blitt noe redusert i løpet av de 10–15 siste årene. Mange foreldre opplever trolig også at det å ha små barn med utviklingshemning uten komplikasjoner anno 2009 stort sett er som å ha småbarn flest. Hvis barnet får et godt barnehagetilbud, tror jeg langt på vei at mange har det rimelig greit. På alle andre livsområder ser det derimot ut til at utviklingen går i feil retning. Hovedproblemet er det kommunale selvstyret – til tross for at lovverket her i landet i det store og hele er godt nok. Kommunene har imidlertid gang på gang vist at de ikke kan styre selv. Det er derfor viktig at NFU jobber aktivt overfor kommunene. Men det krever at vi MÅ få opp aktiviteten i våre lokal- og fylkeslag.

- Hvordan mener du at aktiviteten kan økes?

- Det skjer i hvert fall ikke ved å rekruttere småbarnsforeldre til ideologidiskusjoner og interessepolitikk. Vi er avhengig av folk som både kan skrive klagesaker og stelle i stand juletræfester drive likemannsarbeid og arrangere andre former for sosialt samvær der folk kan møtes, trives og dele erfaringer. Alt arbeid i NFU er like viktig. Men uten den sosiale biten, vil det være få som melder seg inn. Når noen så gjør det, vil enkelte etter hvert bli aktive på det interessepolitiske planet. Eller for å si det på en annen måte: Det nytter ikke å satse på rekruttering av fylkesledere blant nyblitte foreldre.

Poenget er at det ikke skal så mange personer til for å komme i gang. Det kan være nok med to til fem pådrivere for å skape en massebevegelse. Det er ingen grunn til alltid å henge seg opp i kommunegrensene heller. Det vil alltid være nok av saker av felles interesse der NFUere kan møtes på tvers av både kommune- og fylkesgrensene. Jeg håper for øvrig at både jeg og andre medlemmer av landsstyret får god anledning til å reise rundt til både lokal- og fylkeslag for å bidra med det vi kan – uten at medlemmene må tro at det er trollmenn som kommer og ved sitt

blotte nærvær gjenreiser aktiviteten.

- Du sa i et innlegg på landsmøtet at du vil etablere aksjonsgrupper?

- Jeg har noen tanker om at det bør etableres aksjonsgrupper som kan bidra i klagesaker. NFU sentralt har en meget god, men svært knapp juridisk ressurs på sosialfeltet og like lite når det gjelder opplæring og solidaritetsarbeidet. I en situasjon der vi mangler kapasitet og saksmengden bare øker, vet vi samtidig at vi har medlemmer med kompetanse på disse feltene som det er viktig å mobilisere. Det hadde derfor vært fint å kunne etablere et nettverk der disse kan bistå, men vel og merke ikke gjøre hele jobben for den enkelte som klagesaken gjelder. Ulovlige vedtak er utbredt. Det å klage er et viktig virkemiddel. Vi bør derfor forsøke å etablere slik kompetanse i alle fylkeslag.

- Har du mer på hjertet?

- Ikke annet enn at jeg vil understreke at det ikke er forbundslederen i NFU som skal bestemme. Jeg er valgt for å representere NFU og lede landsstyret. Det er med andre ord landsstyret som har det siste ordet når noe skal vedtas. Jeg er kun en av syv stemmeberettigede der, svarer Jens Petter Gitlesen.

NFU Asker lokallag fyller 40!

NFU Asker lokallag feiret sitt 40 års jubileum med temakonferanse om rettigheter i et livsperspektiv. På selveste jubileumsdagen 14. november vil alle voksne personer med utviklingshemning i kommunen bli invitert.

Asker lokallag har fylt 40 år.

Lokallaget er heldig som har trofaste støttespillere, sa lederen Ole Jakob Skeie på jubileumskonferansen nylig.

Uten dem hadde det ikke vært mulig å drive lokallag.

Ole Jakob selv arbeider utrettelig for lokallaget sitt.

Vel 100 gjester møtte fram på konferansen. De ble traktert med lekker spise av ansatte fra Asker Produkter, fikk høre låter med mye trøkk av Dissimilisbandet "Real Truck", Prøysenviser med Henrik Davanger og måtte holde godt fast i lommeboka foran salgsboden til Galleri Unika.

Dette lokallaget har i alle år vært preget av stor aktivitet med jevnlig medlemsmøter. Utrettelig ildsjel i lokallagsarbeidet, Ole Jacob Skeie, sa i sin tale likevel at det koster mer penger

å drive lokallaget enn inntektene som kommer inn. - Vi har heldigvis trofaste støttespillere som jevnlig tar spannderbuksene på. Uten dem hadde det vært umulig å drive lokallaget, sa han.

Temaet for jubileumskonferansen var "Utviklingshemmedes rettigheter og livets realiteter i livsperspektiv" der ikke minst ordfører Lene Conradi bidro til optimisme når det gjaldt lokallagets framtid. - Asker kommune kjenner NFUs saker – og vi ønsker å bidra. Dere blir hørt selv om dere nok ikke alltid føler at det skjer. NFU spiller en rolle som jeg er takknemlig for at dere har, forsikret Lene Conradi.

Henrik Dananger sang Prøysen-viser.

- NFU spiller en rolle som jeg er takknemlig for at dere har, sa ordfører Lene Conradi i sin hilsen til NFU Asker lokallag.

God stemning under lanseringen.

Bokklubb for lesere med utviklingshemning lansert

Leser søker bok lanserte nylig "Leseklubben enkelt innhold" for en fullsatt sal i Litteraturhuset i Oslo.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN
FOTO: MIKKEL BUGGE

Ved lanseringen var det opplesning fra første hovedbok i Leseklubben. Forfatteren Helga Gunerius Eriksen leste og viste bilder fra «Påls reise» som handler om verdens vakreste båtreise fra Bergen til Kirkenes. Boka har enkelt innhold, er utgitt av Samlaget og er laget med støtte fra Leser søker bok. Etter opplesningen fikk vi presentert flere av utgivelsene Leser søker bok har vært med på å utgi.

Forsamlingen fikk deretter se et utdrag av oppsetningen «Peer for alle» med Frøya teatergruppe fra Oppgård kommune.

Leser søker bok planlegger å utgi fire hovedbøker i året med enkelt innhold. Ved hver utgivelse skal det selges tidligere utgivelser som ekstrasbøker til rabattert pris.

«LESEKLUBBEN enkel tekst» vil bli etablert i løpet av vinteren og tilbyr bøker der teksten og designet ikke står i veien for innholdet. Disse bøkene er tilpasset lesere med dysleksi, ADHD,

et annet morsmål – eller andre som synes vanlig tekst er tunglest. Dette i motsetning til «LESEKLUBBEN enkelt innhold» som tilbyr bøker for dem som ikke vil lese mellom linjene, for eksempel personer med utviklingshemning.

Om "Leseklubben enkelt innhold"

- Gratis å være medlem
- Medlemmene bestiller bøkene – og må ikke avbestille hovedbøker som i andre bokklubber
- Rabatt på tidligere utgivelser fra Leser søker bok

Mer informasjon på nettstedet:
<http://lesersokerbok.no>

Pasientrettigheter

Helsedirektoratet har inngått avtale med Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning (NAKU) for å understøtte fylkesmennenes opplæringsinnsats knyttet opp imot pasientrettighetslovens paragraf 4A. Målet er å nå alle landets kommuner gjennom regionvise samlinger. Det skal opprettes en egen hjemmeside med opplæringsmateriale. De regionvise samlingene går av stabelen i perioden oktober–november i år. Les mer på www.naku.no

Livssyn

Kirkerådet, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Norges Kristne Råd er i ferd med å utarbeide en veiledningspakke som skal heve bevisstheten blant personell i helsesektoren om mennesker med utviklingshemning og deres rett til å utøve sitt livssyn. Både statsminister Jens Stoltenberg og helseminister Bjarne Håkon Hanssen ble bedt om å gi et ansikt til kampanjen ved å være med på en DVD. Ingen av dem hadde tid.

Overgang

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede mener det bør vies spesiell oppmerksomhet mot overgangen fra skole og utdanning til arbeid. Bakgrunnen er flere undersøkelser som viser at denne overgangen er vanskeligere for mennesker med funksjonsnedsettelse enn for andre. Dermed ender mange med uførepensjon uten å ha fått prøvd seg i arbeidslivet.

Les mer på
www.helsedirektoratet.no/srff

En overlykkelig Turid Andersen har vunnet sin fem år lange kamp for at Stian skal få det tilsynet han trenger i forbindelse med sine hyppige sykehusopphold.
(Foto: Kay Stenshjemmet, Romerikes Blad)

- Ikke til å tro!

AV BITTEN MUNTHE-KAAS

- Dette er ikke til å tro!

Turid og Leif Andersen, foreldrene til Stian, har vunnet sin over fem år lange kamp for å få A-hus og Eidsvoll kommune til å lage en samarbeidsavtale som sikrer sønnen tilstrekkelig tilsyn når han må legges inn på sykehuset. Løsningen kom etter at Helsetilsynet i Oslo og Akershus la press på saken.

Den flere sider lange avtalen innebærer meget kort fortalt at tjenesteyterne i omsorgsboligen der Stian bor, følger ham til sykehuset dag og kveld. En bærbar epilepsialarm skal følge ham

hele tiden i tillegg til en huskeliste som skal gjøre det enklere for de ansatte på sykehuset å se Stians behov.

I avtalen blir det i tillegg fastslått at "kommunen skal yte kommunehelse-tjeneste og har ansvar for å dekke behov for bistand og omsorg i det daglige. Kommunen har fattet enkeltvedtak hvor det fremkommer hva pasienten får bistand til av kommunen og i hvilket omfang. Hvis pasienten legges inn på sykehuset, gjelder dette ansvaret fortsatt for de oppgaver som ikke dekkes av de tjenester som vanligvis er inkludert i spesialisthelsetjenesten. Sykehusets ansvar vil erstatte noen av kommunens ytelser i den perioden

pasienten er innlagt. Kommunen fritas da for sitt økonomiske ansvar og sykehuset er da forpliktet til å refundere deler av kommunens utlegg".

Planlagt innleggelse

Det blir også fastslått i avtalen at det skal følge med kjent personell fra boligen hvis det er mulig når Stian skal transporteres for innleggelse til sykehuset. - Ved innleggelse om natten på grunn av øyeblikkelig-hjelp-behov vil den som er på vakt i boligen og som kjenner Stian, bistå under syketransporten og ved ankomst sykehuset. Annet personell fra kommunens hjemmesykepleietjeneste overtar da ansvaret i omsorgsboligen.

Ved planlagt innleggelse ved sykehuset kontaktes avdelingsleder ved omsorgsboligen så snart som mulig og skal organisere følge til Stian derfra. Når Stian er våken på dag- og kveldstid på sykehuset, bør det gis bistand av kommunalt personell som kjenner ham. De ansatte på sykehuset kan overvåke hans helsetilstand i den tiden han sover. Dette overvåkningsbehovet kan gjennomføres ved oppkobling av epilepsialarm med en bærbar varsler.

Økonomisk ansvar

Fordelingen av det økonomiske ansvaret er i følge avtalen i all korthet som følger: A-hus skal dekke vanlige utgifter som er forbundet med Stians innleggelse over sitt budsjett. Kommunen skal utbetale både lønnsutgifter og kjøregodtgjørelse i forbindelse med arbeidsreise for sine tjenesteytere i inntil 15 timer i døgnet. Reisetid fra omsorgsboligen til sykehuset skal regnes som en del av deres arbeidstid. Kommunen skal dekke 7 timers arbeidstid og få resten dekket av sykehuset etter spesifisert regning.

De som vil vite mer

Interesserte som ønsker å lese samarbeidsavtalen mellom Eidsvoll kommune og A-hus i sin helhet kan kontakte kommunikasjonssjef Jan Schwencke i NFU på telefon 22 39 60 50.

Bakgrunn

Samfunn for alle har i flere tidligere artikler fulgt 34 år gamle Stian og hans foreldres mangeårige kamp for at han skal få det tilsynet han trenger både på veien til, fra og under opphold på Akershus Universitetssykehus. Stian trenger bistand og omsorg til alt i våken tilstand. Foreldrene har erfart at han ikke alltid får forsvarlig tilsyn når han er innlagt.

Stian-saken har i tillegg til Samfunn for alle vært en gjenganger i lokalavisene Eidsvoll Blad og Romerikes blad. Den har også vært tatt opp i NRK1-programmet "Puls". Foreldrene har klaget til Helsetilsynet i Oslo og Akershus. De har også vært i møte med Helse- og omsorgsdepartementet og orientert om saken.

Teknologisamfunnet

Et stort mindretall kommer til kort på grunn av for lite ferdigheter på et eller annet punkt. Det sier noe om ulempene ved det kompliserte samfunnet og folk forventer at alle skal være perfekte. Et slikt samfunn skaper tapere, selvbildeproblemer, misnøye med egne evner.

Det finnes eksempler på at teknologien kan hjelpe de svake – for eksempel varslingsapparater som varsler hvis platen på komfyren ikke er skrudd av. Det ideelle hadde vært hvis teknologien hadde vært slik at alle kunne tjene på den – som for eksempel eldre, mennesker med utviklingshemning og andre.

Slik samfunnet er i dag er det også mange andre som ikke har utviklingshemning som kommer til kort med den nye teknologien. Det gjelder for eksempel eldre og data. Dagens unge kommer også til kort på mange områder. De kan ofte være lite fysisk aktive og risikerer dårlig helse. Dette er en trussel for samfunnet.

Mobiltelefoner, PC har også denne faren. Mobbing på mobiltelefoner er ofte verre enn vanlig mobbing. Via PCen kan de bli seksuelt utnyttet. Det er fare for virus. Mange brukere søker kontakt med andre nesten bare på internett. Også folk som mestrer teknologien kan føle at digital teknikk har mange skyggesider. Men teknologien har også mange positive sider. Den kan spare mye papirarbeid.

Geir Rygg,
4010 Randaberg.

(INNLEGGET ER VESENTLIG FORKORTET, RED.)

Unikt EU-prosjekt

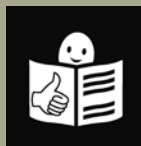
3 deltakere fra Rådgivningsgruppen for utviklingshemmede i Bærum (RGB) har vært på kurs i Graz i Østerrike. Cecilie Dahl fra et annet brukerråd var også med.

På kurset lærte de å intervju andre personer med utviklingshemning om selvbestemmelse. Spørsmålene de stilte dreide seg om hva brukerne selv mener om de tjenestene de mottar.

Firmaet Atempo fra Østerrike har laget et nyttig verktøy for dette som kalles Nueva.

Nueva-systemet brukes for å måle kvaliteten på hjemmetjenestene for personer med utviklingshemning. Målingen foregår på den måten at personer med utviklingshemning intervjuer hverandre om forskjellige temaer.

Nueva-systemet er utviklet i samarbeid med brukerne over en periode på flere år. Norge er med i et samarbeidsprosjekt om dette sammen med Tyskland og Tsjekkia. Samarbeidet ledes av Østerrike.

TEKST OG FOTOS: LARS OLE BOLNESET

”Jeg synes det gikk fint med intervjuene og at jeg er blitt bedre til det.”

Cecilie Dahl har intervjuet andre personer med utviklingshemning om selvbestemmelse. Hun deltar i et europeisk prosjekt om kvalitet i tjenestene for utviklingshemmede.

Firmaet Atempo fra Østerrike har utviklet evalueringssystemet Nueva i samarbeid med brukere over en periode på flere år. Evalueringen foretas av og med utviklingshemmede hvor de selv intervjuer hverandre. Nueva danner grunnlaget for et europeisk samarbeidsprosjekt som ledes av Østerrike og hvor Tyskland, Tsjekkia og Norge er aktive samarbeidsland. Målet med samarbeidsprosjektet er å teste ut Nueva i flere europeiske land ved å foreta nødvendige lokale forandringer.

Atempo (som betyr i passe fart) har ledet prosjektet i alle tre samarbeidslandene. Oppdraget var å finne ut om

Nueva ville være et nyttig verktøy for evaluering av kvalitet i hjemmetjenestene for utviklingshemmede i de tre ovennevnte samarbeidslandene. Systemet består av en intervjuguide med spørsmål som er knyttet til hva brukerne selv mener om de tjenestene de mottar. Det har så langt vært brukt i over 3000 intervjuer i flere land i Europa. Brukere fra samtlige land møttes til en felles samling i Østerrike, Graz, i slutten av mars og har deretter testet ut systemet i sine respektive hjemland. Observatører fra Spania, Italia, Slovenia, Litauen, Irland og Makedonia har deltatt i denne fasen. I Norge var det observatører til stede fra Litauen og Slovenia.

Bedre kvalitet

NFU fattet tidlig interesse for prosjektet og inviterte Bærum kommune til å representere Norden sammen med NFU. I denne Akershus-kommunen har brukermedvirkning vært satt på

dagsorden i mange år. Her ble det for eksempel gjennomført en større brukerundersøkelse allerede i 2003.

Det ble på denne bakgrunn naturlig å utfordre medlemmene i Rådgivningsgruppen for utviklingshemmede i Bærum (RGB). Leif Kåre Fjelde, Anne Marie Berg og Erik Songstad fra RGB i tillegg til Cecilie Dahl fra et annet brukerråd meldte sin interesse.

I slutten av mars i år reiste de fire vordende intervjuerne til Graz i Østerrike i fem dager sammen med to tilretteleggere og Karl Elling Ellingsen fra Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemmede (NAKU). Sammen med samarbeidspartnerne fra Østerrike, Tyskland og Tsjekkia gjorde de seg kjent med prosjektet og de andre partnerne.

Nueva

Nuevas intervjuguide består av

Cecilie Dahl takker for intervjuet med Pål Lingsom.

flere temaer. Selvbestemmelse ble valgt som temaet for opplæringen i Graz. Deltakerne fikk være med på å velge ut de områdene de mente var viktige i forhold til dette temaet. Spørreskjemaet endte opp med 19 spørsmål totalt. Alle fikk prøve seg som intervjuere og det å selv bli intervjuet. Det var en stor utfordring å forholde seg til alle språkene som ble benyttet. Den siste dagen ga alle uttrykk for at det hadde vært spennende dager og at de så frem til å prøve Nueva i sitt hjemland.

Hjem igjen

Her hjemme jobbet intervjuerne sammen med evaluator Sabine Schweng og evaluering assistent Herman Brunnhofer fra Atempo i 10 hektiske september-dager med både spørreskjema og trening. Spørreskjemaet måtte forandres slik at det ble lettere å forstå, ettersom det først var oversatt fra tysk til engelsk og deretter til norsk. Det var også en del

forskjeller på det organisatoriske systemet landene i mellom som det måtte tas hensyn til.

Det er mye å passe på når man skal intervjuer. Ferdighetene ble øvd inn med rollespill, stor iver og pågangsmot. Intervjuerne ble delt inn i to team. De forberedte alle en kort presentasjon av prosjektet som ble gjennomført på fire tjenestesteder. Formålet med presentasjonen var å gi tjenestemottakerne informasjon om prosjektet og skape interesse for å delta i undersøkelsen.

Intervjuene

I alt 20 personer fra fem forskjellige boenheter ble intervjuet. Intervjuerne ble godt mottatt. Den siste dagen ble intervjuene gjennomført uten hjelp fra tilretteleggerne.

Observatøren fra Litauen var imponert både av intervjuere og intervjuede med tanke på den korte tiden man hadde hatt til rådighet. Hun så store muligheter for å forbedre tjenestene til per-

soner med utviklingshemning, hvis flere ble intervjuet.

Det ble gjennomført to møter med alle involverte i prosjektet. På det siste ble prosjektet evaluert. En tjenesteleder uttalte at .."Vi ansatte legger lett ordene i munnen på brukerne. Det er fint at de nå kan få et større eierforhold".

Intervjuerne ga uttrykk for at det hadde vært lange og slitsomme dager. De var samtidig enige om at det hadde vært spennende å få være med.

Veien videre

Siste fase i dette arbeidet skjer når resultatene av prosjektet skal presenteres på Inclusion Internationals verdenskonferanse i Berlin i midten av juni 2010. Det blir viktig innen den tid å avklare spørsmålet om det er mulig å ta i bruk denne kvalitetsvurderingsmetoden i Norge. Det vil også skape arbeidsplasser for intervjuere.

(ARTIKKELEN ER FORKORTET, RED.)

Krass kritikk av Haugesund kommune

Haugesund kommune mangler rutiner for å ivareta rettighetene til beboere i omsorgsboliger.

Det kommer fram i en tilsynsrapport fra Fylkesmannen i Rogaland. Bakgrunnen var at medlem av NFUs landsstyre, Grete Müller, som selv er fra Haugesund, i sin tid ba om tilsyn av tjenestene til en enkeltperson med utviklingshemning. Som et resultat av dette tilsynet ble det gjennomført et mer generelt tilsyn om rettigheter for beboerne i omsorgsboliger i juni i år.

Tilsynet som omfattet flere kommunale enheter, avdekket to avvik fra krav i helse- og sosiallovgivningen: Haugesund kommune sørger for

det første ikke for forsvarlig saksbehandling ved fornying av vedtak. Kommunen sikrer heller ikke vedtak eller beslutning om tildeling av støttekontakt og fysioterapi.

I det andre avviket heter det: Kommunen sikrer ikke at tjenestemottakerne får forsvarlige tjenester i tråd med reelle behov for oppfølging. Det kommer også fram at beboerne blant annet ikke får bistand eller følge til lege, fysioterapeut og tannlege. Det gis heller ikke praktisk bistand til å handle mat og klær.

Fylkeslege Pål Iden sier i en kommentar til Haugesunds avis at avvikene handler om kvalitet og styring. - Når kommunen først har vedtatt å innvilge tjenestene, har den ikke system som viser at de blir iverksatt. Et vedtak er ikke så mye verdt uten at det blir fulgt opp, sier Iden.

Han mener samtidig at alle avvik er alvorlige. - Lovbrudd skal ikke finne sted, og alle avvik skal lukkes, presiserer fylkeslege Pål Iden.

*Rådmann Odd Henry Dahle.
(Foto: Alf-Robert Sommerbakk,
Haugesunds avis)*

Det ble ikke påvist at vi har gjort noe galt

Rådmann Odd Henry Dahle i Haugesund erkjenner i en kommentar om tilsynsrapporten overfor Haugesunds avis at kommunen ikke har godt nok sikret at brukerne får det de har krav på. Han lover at kommunen vil rydde opp.

Rådmannen gir overfor avisen likevel uttrykk for at.. “det ble ikke påvist at vi har gjort noe galt”.

- Ikke beroliget

-Jeg er ikke beroliget over rådmannens uttalelse om at kommunen vil rydde opp. Rådmann Odd Henry Dahle slår dette i hjel når han samtidig gir uttrykk for at ”det ikke ble påvist at vi har gjort noe galt”.

Tidligere nestleder i NFU, Alf Anvedsen, selv fra Haugesund, mener i likhet med fylkeslegen at avvikene i tilsynsrapporten er alvorlige. - Det dreier seg om lovbrudd. Mener rådmannen at kommunens selvråderett står over norsk lov? Nå må vi få et effektivt kontrollsystem i kommunene i Norge som ivaretar tjenestemottakernes rettsikkerhet, presiserer Alf Anvedsen.

Han påpeker at kommunene altfor ofte kutter i lovpålagte tjenester til mennesker med utviklingshemning. - Haugesund kommune er i godt selskap. Et av avvikene er at kommunen ikke sikrer at beboerne får forsvarlige tjenester ut fra reelle behov, vedtak og plan for oppfølging. Haugesund kommune har ikke en gang et system for å kontrollere om egne vedtak om innvilgelse av tjenester blir iverksatt. For oss som pårørende blir det en risikosport å overlate omsorgen av våre sønner og døtre med utviklingshemning til kommunen når barna blir voksne. Vi tør ikke slippe ansvaret. God kvalitets-sikring av tjenestene vil kunne reetablere tilliten. I mellomtiden – og så lenge kommune-Norge gjør som de vil, må fylkesmannen få sanksjonsmuligheter overfor kommunene, presiserer Alf Anvedsen.

Underskriftskampanje

Ann-Katrin Kristiansen (38) som bruker rullestol, vil trene og bli med sønnen Jon Sverre på sykkeltur, slik andre foreldre kan. Hun har samlet ca. 2 400 underskrifter for å få fjernet regelen om at mennesker med funksjonsnedsettelse over 26 år ikke får dekket hjelpemidler til trening og fritid.

38-åringen fra Hurum har ikke råd til å kjøpe spesialsykkel til mellom 20 000 og 40 000 kroner. Hun er provosert over at hun er fratrukket den helsemessige gevinsten ved fysisk aktivitet og sosial deltakelse sammen med familie og venner. Hun mener at det kunne være en rimelig løsning å betale en egenandel tilsvarende det for eksempel en vanlig sykkel koster, mens staten dekker resten.

Kampanjen er avsluttet og underskriftene er overlevert arbeids- og inkluderingsministeren. På spørsmål om dette er en sak som bør tas opp i SAFO, svarer Ann Katrin Kristiansen at det i første omgang tas sikte på å føre saken gjennom NHFs ordinære ledd. - Norges Handikapforbunds Ungdom er også kommet på banen nå. Desto mer blest vi kan få om disse tullede reglene, desto bedre er det, sier hun i en kommentar til Samfunn for alle.

Aldring

Forlaget Aldring og helse har nylig utgitt boka ”Lærebok utviklingshemning og aldring” av Frode Kibsgaard Larsen og Elisabeth Wigaard (red.)

I boka har en rekke fagpersoner med spesialkunnskap på ulike deler av feltet bidratt til at dette er blitt et helhetlig læreverk. Følgende stikkord er kun for noen få kapitler i de vel 400 sidene: Opplevelsen av aldring, internasjonal forskning om eldre med utviklingshemning, behov for smertebehandling, et eget kapittel om depresjon, angst og psykose, et annet om demens og demenssykdommer og bruk av psykofarmaka. Her leser vi også om de spesifikke sidene ved aldring hos mennesker med både Downs syndrom og flere sjeldne tilstander som Angelmans syndrom, Prader Willi syndrom, Williams syndrom, Retts syndrom og autisme. Lovgrunnlag og rettigheter er behandlet grundig, det samme er bruk av individuell plan osv.

Det at stadig flere personer med utviklingshemning blir gamle, skaper også nye muligheter og utfordringer både for den enkelte selv, deres familier og helse- og omsorgstjenestene. Kompetansen innen dette fagområdet må økes hvis de skal sikres en verdig aldring. Vi lar oss imponere av bredden i boka som utvilsomt blir til stor nytte for alle som arbeider med eller skal gi tjenester til denne målgruppen. Boka koster 380 kroner. Den har ISBN 978-82-8061-108-6 og kan bestilles via www.aldringoghelse.no eller telefon 33 34 19 50.

"Kimen til menneskets helse ligger i tarmsystemet" (Hippokrates, legekunstens far)

Ernæring ved lett utviklingshemming

En fersk masteroppgave i ernæring viser at mange mennesker med lett utviklingshemming har en livsstil og et kosthold som fører til økt risiko for livsstilsrelaterte sykdommer.

Mastergradoppgaven "Ernæringsstatus, kosthold og fysisk aktivitet hos mennesker med lett grad av utviklingshemming" som er omtalt på www.frambu.no er utført av Ronny Matsson ved Avdeling for yrkesfaglærerutdanning på Høgskolen i Akershus. Han ville finne ut om ernæringsstatus og livsstil hos personer med lett utviklingshemming kan gi økt risiko for sykdommer som diabetes 2 og hjerte-/karsykdommer.

Matsson fant at inntaket av komplekse karbohydrater er for lavt og at inntaket av det totale fettinntaket og mettet fett er for høyt i forhold til anbefalingene. Totalt inntak av grønnsaker, frukt og bær er derimot lavt. Ingen av mennene, men over halvparten av kvinnene hadde spist fisk i registreringsperioden. Flertallet fortalte om en stillesittende hverdag. To tredjedeler har mindre enn 30 minutter daglig fysisk aktivitet.

Ronny Matsson konkluderer med at deltakerne i studien ser ut til å være dårligere stilt enn andre befolkningsgrupper med en ernæringsstatus som gir økt risiko for sykdom. - Det foreligger derfor trolig et stort potensial i forebyggende helsearbeid innen kosthold og fysisk aktivitet hos denne gruppen, skriver forfatteren.

BMK

Nytt liv med ny livsstil

En dansk foreldrepar fikk først et barn med autisme og noen år senere et barn uten funksjonsnedsettelse. Begge foreldrene var blant annet plaget med allergi, stress, overvekt og depresjoner. I dag er alle fire blitt en kjernesunn gjeng. Oppskriften er kort fortalt trening, økomat, diverse kosttilskudd og totalforbud mot sukker, hvit ris, hvitt mel og kunstige stoffer.

Forfatter og mamma Ninka-Bernadette Mauritson forklarer hvorfor og hvordan i boka "Kjernesunn familie" som nylig ble utgitt på norsk av Cappelen/Damm. Hennes sønn Bertram ble født med kromosomfeilen "Catch 22" eller "Kromosom 22q11 delesjon". Etter hvert fikk han diagnosen infantil autisme. I likhet med andre barn med autisme ble han født med dårlig tarmflora. Han utviklet seg likevel godt så lenge han fikk morsmelk ettersom både immunsystemet og fordøyelsessystemet hans fungerte da.

Problemene startet for alvor da han begynte med vanlig kost. Han manglet de gode bakteriene som skal hjelpe til med å fordøye maten og oppta næring. Dermed fikk han mangel på næring, vitaminer og essensielle fettstoffer. Dette fikk i sin tur en drastisk og dramatisk effekt på hans utvikling. Giftstoffer og mangel på de vitaminer og mineraler som Bertram ikke kunne oppta, svekket utviklingen av hjernen – som i sin tur påvirket utviklingen av språket, atferden og hans sosiale ferdigheter. Han fikk diaré, forstoppelse, kolikk, raserianfall og andre problemer som er så vanlige blant disse barna.

Etter omleggingen til en helt ny livsstil har Bertram fått et nytt liv. Han er kommet ut av autismen, har sluttet på spesialscole, går nå på vanlig skole, er begynt på fritidsklubb og er blitt en omsorgsfull storebror. Han leker, inngår i relasjoner, har venner, kan sitte stille og alt det andre som skolebarn skal kunne. Bertram har løpetrent hver dag siden sommeren 2006, løper nå mellom 45 og 60 minutter om dagen, går alene på hiphopdans sammen med eldre og jevnaldrende barn, får pianoundervisning og øver alene en time om dagen.

Boka "Kjernesunn familie – slik gjør du det!" er på 240 sider. Spalteplassen tillater ikke å gå nærmere inn på den store innsatsen fra foreldrenes side som ligger bak den autistiske guttens fremgang og utvikling. Vi kan heller ikke gå inn på svarene forfatteren gir på kritikken fra det danske helsetilsynet til den drastiske omleggingen av familiens kosthold. Men vi lover både interessant og tankevekkende lesning. Leserne finner nøyaktige anvisninger og oppskrifter på familiemat som virker så gunstig for barn med autisme, ADHD, astma og allergier. Forfatteren har i tillegg skrevet side opp og side ned med referanser, leger, professorer og forskere som støtter hennes synspunkter.

Ninka-Bernadette Mauritson:
Kjernesunn familie – slik gjør du det!
Cappelen Damm, ISBN 978-82-02-28728-3

Jane Bruvold (til venstre) og Wenche Westby har funnet noen morsomme matoppskrifter. (Foto: Libra Helse og Kosthold)

Lettlest matglede

- Vi har laget oppskrifter med vanlig norsk mat uten å fokusere på slanking, men på at vi må spise sunt for å få det bedre og orke mer.

Kokebokforfatter Britt Helen Aavik som også er daglig leder og kursleder i Libra Helse og Kosthold, er i innspurten med arbeidet med en lettlest kokebok med ca. 30 enkle oppskrifter for matglade personer med utviklingshemning. Boka kommer trolig ut i løpet av desember 09. "Prøveklutene" som har testet ut oppskrifter har vært en gjeng matglade kvinner og menn med utviklingshemning fra Gran, Lunner og Jevnaker kommuner i Oppland i tillegg til ansatte ved Løxa Utvikling i Bærum.

Inspirasjon til å lage kokebok fikk Aavik & co gjennom et matlagingskurs for personer med utviklingshemning. Elleve deltakere har hatt i alt seks kurssamlinger i regi av NFU Hadeland lokallag med støtte fra Populus studie-

forbundet folkeopplysning. Temaet for kurset var "Helse og velvære gjennom mat og fysisk aktivitet". Målsettingen var at deltakerne skulle få økt forståelse for hva og hvordan mat og fysisk aktivitet påvirker kroppen.

Kursdeltakerne har både hatt teori og praksis. Det ble laget en studieplan før oppstart, men gjort noen få endringer underveis ut fra hva gruppen var mest interessert i. Det resulterte i at det ble laget mer mat enn det som var planlagt på forhånd. Etter endt innsats på kjøkenet gikk deltakerne tur sammen. Den etter hvert sammensveisede gjengen var med på å tilberede og lage maten selv for å oppleve at matlaging både er gøy og kan være sunn samtidig. De fordelte oppgavene seg i mellom.

Sammen spiste de seg gjennom varierte menyer med taco, grove kjøttkaker, ovnsbakt laks med hjemmelaget rømmedressing, kyllingfilet i folie med selvvalgt innhold, gulrot- og ingefærssuppe, fiskesuppe, baccalao, kyllingsuppe, salater og fruktdessert – for å nevne noe.

Selv om de fleste av deltakerne kunne en del om matlaging i forkant, var det ingen tvil om at de lærte mer underveis. De aller fleste kuttet ned på sukkerinntaket, økte vandringen og gikk lange turer daglig.

Hverdags- og festmat

Tilbake til denne kokeboka som bør finne veien til mange juletrær: Her vil leserne finne spennende og fullverdige oppskrifter med mye grønt både til hverdag og fest. Ingrediensene er kjen-

32 Kosthold

te, enkle å få tak i og lager lite oppvask. Forfatteren har lagt vekt på at maten i hovedsak skal inneholde lite sukker, lite hvitt mel, men desto mer av de langsomme karbohydratene og det gode fett. Det er derfor kun tatt med noen få kake- og dessertoppskrifter mens den viktige matpakken presenteres i flere varianter.

All maten i boka lages ikke fra bunnen, Her handler det også om hvordan man kan lage halvfabrikata om til sunnere alternativer. Oppskriftene er laget med tanke på fire personer, og er porsjonsberegnet med tanke på hva de inneholder.

Kokeboka som matglade over det ganske land snart kan glede seg til, er rikt illustrert av den anerkjente fotografen Alexander Hagstadius. Den er øremerket relativt godt fungerende personer med utviklingshemning. Britt Helen Aavik sier i en kommentar til Samfunn for alle at hun håper lesernes tjenesteytere vil bidra til å legge til rette for at den enkelte kan bruke boka. Hun understreker samtidig at oppskriftene også godt kan brukes i kantiner både i VTA-bedrifter, skoler og i barnehager. SFAs utsendte fikk se en del av oppskriftene som får spalteplass i boka. Og vi kan bare på det varmeste anbefale: Løp og kjøp en smakfull julegave!

For mer informasjon og forhåndsbestilling av kokeboken kan Britt Helen Aavik eller Libra Helse og Kosthold kontaktes. Se nærmere informasjon på www.libra-helse.no

BMK

Hege Petersen i dyp konsentrasjon ved kjøkkenbenken. (Foto: Libra Helse og Kosthold)

Lærerikt om GI-kost

Undertegnede er en overvektig mat-freak som med stor interesse leser både kokebøker og alskens litteratur om ernæring på sengen. Til tross for hyllemetre med bøker om kostholdsveiledning har jeg etter hvert latt meg forvirre fullstendig av glykemisk indeks-begrepet – eller GI – som i dag blir brukt av stadig flere mat-forfattere – både i tide og utide.

I boka ”Sannheten om GI” avdekker den svenske ernæringsfysiologen Fredrik Paulun mytene og forklarer begrepet en gang for alle – og det på en måte som det for ikke-fagfolk går an å begripe. På bakgrunn av ny forskning og mange års erfaring med kostholdsrådgivning har han med enkle ord, glimrende oversatt av Mette-Cathrine Jahr, satt sammen en komplett veileder for oss som vil vite hva GI virkelig er og hvordan GI kan brukes.

Her får vi enkelt forklart hvorfor riktig GI-kost kan redusere risikoen for hjerte-/kar sykdomer, diabetes type 2, kreft, overvekt i tillegg til å virke betennelsehemmende. Vi finner også omfangsrike næringsoversikter og forfatterens egne favorittoppskrifter som i hvert fall får undertegnede tenner til å løpe aldeles i vann.

Vår påstand er at dette er en svært instruktiv bok for både for tjenesteytere som arbeider for mennesker som sliter med helseplager i kjølvannet av et kosthold preget av for høy GI og for alle oss andre som av samme grunn også bør gå ned noen kilo.

Fredrik Paulun, Sannheten om GI,
Cappelen Damm, ISBN 978-82-02-30312-9

BMK

Gjør favoritt-maten sunnere!

Måten vi setter sammen maten på har mye å si både for næringsverdien og kaloriinnholdet. Både barn og voksne får i dag i seg for mye mettet (usunt) fett, salt og sukker.

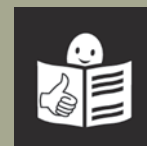
Treningsinspirator, kursleder, forfatter og spaltist Kari Jaquesson formidler i sin rykende ferske kokebok ”Ketsjup er ålreit” sunne, morsomme og inspirerende knep om hva vi kan gjøre for å unngå det. Her har hun blant annet presentert seks vanlige hverdagsretter i både gammel og ny versjon.

Pastaretten på en porsjon er et eksempel: Den gamle varianten med 400 gram fersk tortellini med kjøtt og ost og 30 g revet parmesanost på 1270 kalorier er byttet ut med pasta og salat på til sammen 440 kalorier. Forfatteren har i stedet kokt 150 g fullkorn spagetti. Sausen er laget av 100 g karbonadedeig, 200 g hermetisk tomat, en halv hakket gulrot, like mye hakket løk, to stalker selleri pluss hvitløk og oregano. Salaten er laget av 125 g frosne, grønne bønner, litt hakket rødløk eller rød paprika, et halvt fedd knust hvitløk eller litt hvitløk-pulver og en halv teskje olivenolje (jomfruolje) som tilsvarer 4 gram. Samme fremgangsmåte har forfatteren brukt på pizzamiddag, tacos, pøsemiddag, kotelettmiddag, fiskemiddag.

Leserne finner ellers et vell av andre sunne retter i boka. Jaquesson har lagt vekt på å holde teksten på et minimum. Rettene krever heller ingen utflukter til eksotiske butikker, men er basert på det vanlige dagligvareutvalget. Forfatteren har imidlertid ikke tatt hensyn til allergier og intoleranser i oppskriftene sine. Hun minner til gjengjeld om at en av fordelene ved å bruke minst mulig bearbeidet mat er at vi slipper en god del ”skjulte” ingredienser og at det er mye lettere å kontrollere hva man faktisk får i seg når man lager maten selv.

Summa summarum: En skikkelig lekker, lettlest og morsom hverdagsmat-bok for både små og store! Anbefales!

Kari Jaquesson, ”Ketsjup er ålreit” – Karis enkle knep for sunnere hverdagsmat
Cappelen Damm, ISBN 978-82-02-30858-2

Ernæring ved lett utviklingshemming

Mange personer med lett utviklingshemming beveger seg for lite til daglig. Kostholdet er heller ikke så sunt som det burde være. Det kan føre til at de lettere får sykdommer som diabetes 2 og hjerte-/karsykdommer.

Ronny Matsson ved Høgskolen i Akershus har skrevet om dette i en oppgave. Han fant ut at deltakerne i undersøkelsen hans spiste for lite grønnsaker, frukt og bær. Dessuten spiste de for mye fet mat.

Ingen av mennene spiste fisk så lenge undersøkelsen varte. Halvparten av kvinnene derimot hadde spist fisk. De fleste i undersøkelsen hadde mindre enn 30 minutters daglig fysisk aktivitet.

Nytt liv med ny livsstil

I boka "Kjernesunn familie" kan du lese om Bertram og familien hans. Bertram er autist. Foreldrene hans var plaget med allergi, stress, overvekt og depresjoner.

I dag er Bertram, broren hans og foreldrene blitt en kjernesunn gjeng. Etter at familien la om til en helt ny livsstil har Bertram fått et nytt liv. Og han har kommet ut av autismen.

Han har sluttet på spesialskole og går nå på vanlig skole. Bertram har også begynt på fritidsklubb. Han har dessuten blitt en omsorgsfull storebror. Oppskriften er trening, økologisk mat og diverse kosttilskudd.

Sukker, hvit ris, hvitt mel og kunstige stoffer er derimot strengt forbudt.

Lettlest matglede

NFU Hadeland lokallag har hatt et kurs om "Helse og velvære gjennom mat og fysisk aktivitet".

11 deltakere med utviklingshemming har vært med på 6 kurssamlinger. Deltakerne har lært mer om hvordan

mat og fysisk aktivitet påvirker kroppen.

Etter innsatsen på kjøkkenet gikk deltakerne på tur sammen. Gjengen var med på å tilberede og lage maten selv. Da fikk de muligheten til å oppdage at matlaging både er gøy og kan være sunn.

Britt Helen Aavik ble så inspirert av dette kurset at hun fikk lyst til å lage en lettlest kokebok. Til daglig er hun leder og kursleder i Libra Helse og Kosthold.

I desember kommer den lettleste kokeboka med ca. 30 enkle oppskrifter. Boka er beregnet på matglade personer med utviklingshemming.

Britt Helen Aavik har laget en lettlest kokebok.

Gjør favoritt-maten sunnere!

Både barn og voksne får i dag i seg for mye usunt fett, salt og sukker. I kokeboka "Ketsjup er ålreit" kan du lese om hvordan du skal unngå det.

Treneren og forfatteren Kari Jaquesson viser oss blant annet 6 vanlige hverdagsretter både i gammel og ny versjon.

Ellers er det mange andre sunne retter i boka. Bruker vi mye ferdiglaget mat, kan den inneholde ingredienser som vi kanskje ikke tåler. Hvis vi lager maten selv, er det mye lettere å kontrollere hva vi får i oss.

Halvor sår nytt frø på golfbanen mens Anders hjelper til. Fire dager i uka jobber de på golfbanen. Greenkeeper Lars Tveter (t.v.) på Haugaland golfbane i Sveio mener at innsatsen deres er gull verdt.

- Gull verdt med Halvor og Anders på golfbanen

Halvor Føland og Anders Christiansen har fått jobb på en golfbane. De har fått et nytt og bedre liv. Tidligere har de ikke hatt så mange tilbud om jobb og aktivitet. Da ble det mye innesitting og passivitet. Det tærer på humøret.

På golfbanen kaster de gressfrø der banen trenger mer gress. De rydder også kvist og

sørger for at anlegget er ryddig og pent. Hver dag står de på i fire timer.

Lunsjen spiser de ute når det er fint vær. Halvor og Anders arbeider på et stort og vakert område. For å komme dit kjører de golfbil. Det er bra for helsa å være ute i frisk luft. Det er også fint å bli kjent med andre på golfbanen.

TEKST OG FOTO: PER LARS TONSTAD

Halvor Føland (28) og Anders Christiansen (20) gliser fra øre til øre når de ser golfbanen. Der skal de jobbe noen

timer, ha lunsj i det fri og vinke muntert til alle som slår de hvite ballene mot greenene.

- De har fått et nytt og mye bedre liv. På kort tid har det skjedd utrolig

mye positivt for Halvor og Anders, sier enhetsleder Reinert Enerstvedt og prosjektleder Jan Nielsen i Sveio kommune helt sør i Hordaland. Sveio er en liten kommune med be-

grenset økonomi og ikke det store mangfoldet av arbeidsplasser. Mange pendler på jobb til Haugesund og Stord, byene Bergen og Stavanger trekker mange unge.

Halvor og Anders har ikke hatt så mange tilbud om jobb og aktivitet. De har hatt fagfolk rundt seg, joda, men det har blitt mye innesitting og passivitet. Det tærer på humør og kropp og sjel. Halvor har vært mye urolig, han har hatt problemer med nattesøvnen. Det har blitt noen tunge tak for assistentene.

- Vet du, etter at han begynte å jobbe opp golfbanen, har han roet seg. Og om kvelden er han trøtt og sovner fort og deilig, forteller Jan Nielsen.

Gull verdt

Greenkeeper Lars Tvetter på Haugaland golfbane kan ikke få fullrost jobben Halvor og Anders gjør. Med smil om munnen kaster de gressfrø der banen trenger mer gress, de rydder kvist og sørger for at anlegget er vakkert og innbydende.

- Dette er arbeid våre ansatte måtte ha utført uansett. Nå får vi frigjort arbeidskraft til andre oppgaver. Jobben deres er gull verdt for oss, sier Tvetter.

Enhetsleder Enerstvedt og prosjektleder Nielsen er svært glade for at golfbanen har vært åpen for å ta imot Halvor og Anders.

- Dette er jo en vinn vinn-situasjon

Passivitet og innesitting tærer hardt på humøret til Halvor. Nå fryder han seg på golfbanen sammen med sin assistent Karl Petter Enerstvedt. Anders kjører ut på golfjobben sammen med Asia Luczak.

for alle. Det er storartet at Halvor og Anders får noe meningsfylt å gjøre på en slik statusplass som en golfbane. De får brukt sine ressurser, og andre får se at de er ute og gjør en positiv innsats. Ikke minst for de pårørende er stort å fortelle at deres sønner jobber på golfbanen, sier Renert Enerstvedt.

Stor helsegevinst

De to mennene var først engasjert på golfbanen to dager i uka. Nå er det utvidet til fire. Hver dag står de på i fire timer, med utelunsj hvis været tillater det. De får bevege seg på et stort og vakkert område. Arbeidsoppgavene varierer. De kjører golfbil ut til dagens dont, det er morsomt å humpe på stien gjennom skogen.

- For oss har det vært veldig vanskelig å finne gjøremål for denne målgruppen. Vedproduksjon blir ensformig i lengden. På golfbanen glir de også inn i et annet sosialt fellesskap. Dette gir en helsegevinst så det holder. Det er et positivt løft for denne sektoren og burde være et eksempel for andre. Kanskje kan vi snakke om en Sveio-modell, humrer Jan Nielsen.

Enhetsleder Renert Enerstvedt håper prosjektet skal lede til at noen vil sponse satsingen, for det er ikke til å stikke under en stol at økonomien er presset. - Avtalen med golfbanen samsvarer også med myndighetenes målsetting med HVPU-reformen. Samfunnet skal ha plass til alle, påpeker Enerstvedt.

Kreft

Forlaget Aldring og Helse har nylig utgitt heftet "Kreft hos voksne og eldre personer med utviklingshemning"

av spesialsykepleier Stine Skorpen. Hensikten er å forberede helse- og omsorgsarbeidere og pårørende på situasjoner de kan møte når voksne og eldre med utviklingshemning får kreft.

I tillegg til beskrivelser av hvordan kreft kan oppdages, utredning og behandling i spesialisthelsetjenesten, hvordan kommunisere om kreft, smerter og smertelindring, rehabilitering osv. er det lagt vekt på at ulike yrkesgrupper og tjenester må samarbeide for å gi den enkelte best mulig behandling. Leserne finner forslag til samhandlingsmodeller og ideer som de kan reflektere over og eventuelt gjøre til sine egne.

Samme forlag har tidligere utgitt bildebøkene "Undersøkelse og behandling av kreft" og "Vi følger en mann/kvinne fra fastlege til behandling" som er tilrettelagt for personer med utviklingshemning. Selv om ingen av de tre publikasjonene gir fasitsvar, kan de utvilsomt bli til god hjelp når nye og kjente problemstillinger dukker opp – ikke minst for helsearbeidere som ikke jobber med pasienter med utviklingshemning til daglig.

Boka koster 150 kroner og kan kjøpes fra bokhandelen på www.aldringoghelse.no eller pr. telefon 33 34 19 50. ISBN 978-82-8061-118-5.

36 Peer Gynt for alle

Teatergruppa Frøya fra NFU Akershus bidro med sin del av Peer Gynt-oppsetningen.

En livsopplevelse!

TEKST OG FOTOS: BITTEN MUNTHE-KAAS

Undertegnede finner ikke andre ord som kan sammenfatte hvordan det var å overvære den historiske oppsetningen

Fra det engelske bidraget, der Peer møtte den grønnkledde.

”Peer for alle” som ble spilt ved vakre Gålåvatnet i Gudbrandsdalen nylig. Etter den årlige Peer Gynt-festivalen samme sted overtok 400 deltakere med og uten funksjonsnedsettelse fra syv land den spektakulære utescenen. Men nå ble stykket bare spilt en eneste gang. Synd at ikke flere publikummere kjente sin besøkestid og fant veien til Peer Gynts rike denne sensommerkvelden. Til og med værgudene fulgte med i stykkets innhold med vekselvis sol, vind, tunge skyer og styrtregn. Her ble vi tatt raskt med i Bukkerittet, deretter invitert til bryllup på Hæggstad og overvar rovet av Ingrid, bruden som ikke ville gifte seg. Glimrende fremført av dansere fra Gudbrandsdalen, teatergruppene Integretto fra Trondheim og Frøya i NFU Akershus fylkeslag.

Og videre bar det – hele tiden med nye ensembler fra Sverige, Danmark, England, Finland, Skottland, Russland og Ukraina. De hadde øvd inn hver sin scene i forkant av den ukeslange festivalen. Reisen fortsatte inn i Dovregubbens hall – og videre – hele tiden med det underliggende ”Gå utenom Peer”. Vi overvar Mor Åses død, spilt av beboere fra Vidaråsen. Ferden gikk videre til Marokko og deretter vakker sang av Anitra. Vi dukket inn i galehuset før Peer konfronteres med Knappestøperen. Til slutt var det en betagende avslutning på dette bukkerittet av Ibsens hovedverk med alle deltakerne samlet på scenen.

Forestillingen ble et fantastisk høydepunkt på en festivaluke der stykkets deler ble satt sammen. Alle skuespil-

lerne med og uten utviklingshemning gjorde en imponerende innsats. Hver og en arbeidet med sin del av helheten – enten rollen de hadde var stor, liten eller de bidro med sin stemme i sangen. Alt glimrende regissert av svenske Inger Lise Oelrich som bandt det hele sammen til et både kunstnerisk og sosialt kunstverk. Alle – til dels også publikum – kunne i tillegg møtes i den spesiellagde musikken av Malte Vinje med tekster fra skuespillet.

Og innimellom alt dette – klovnene Zoldo og Deliz som satt sitt preg på hele festivaluken med sine koffert, tryllekunst og ikke minst med sin personlige gave både til de medvirkende og alle publikummerne. En liten stein påført et rødt tusjhjerte.

Steinen jeg fikk, ligger nå i vinduskarmen hjemme som en daglig påminnelse om hvem jeg vil være.

Peer i Marokko.

Flere møter

Nordisk Allkunstverk har arrangert denne sommerfestivalen i Järna utenfor Stockholm i Sverige tre ganger tidligere. Det arrangørene gjør er å vise at det å ha funksjonshemning og utviklingshemning ikke bare er en begrensning, men også representerer mange muligheter. Dette arbeidet bærer nå frukter. Mennesker med funksjonsnedsettelse har hatt sitt første tilsvarende møte i Middelhavsområdet i mai i år og i både Russland, Nord- og Sør-Amerika planlegges nå liknende sammenkomster.

Og for de som ikke vet det: "Nordisk allkunstverk, Peer Gynt sommermøte 2009" var et samarbeidsprosjekt mellom en arbeidsgruppe i "Nordisk helsepedagogikk og sosialterapi" der skuespillere med utviklingshemning er en naturlig del av arbeidet i diverse teatergrupper.

Zoldo og Deliz satt sitt preg på festivaluken.

200 000 kroner i underskudd!

Til tross for at Nordisk Allkunstverk har søkt mange instanser om støtte til Sommerfestivalen, har tilbakemeldingene i det store og hele vært negative. Konsekvensen er at arrangørene nå sliter med et underskudd på over 200 000 kroner. Administrativ leder av Sommerfestivalen, Ragnhild Arntsen, viser til at søknadene om støtte ble sendt til alt fra fond, stipender, næringsliv, stat og kommuner. - Også fra Nordisk Fond og Norsk Kulturråd var svaret negativt. Årsak: Vi bidro med støtte til deltakerne fra Russland.

Staten har ikke en gang tatt seg bryet med å svare på søknaden vår. Verken statsminister Jens Stoltenberg eller kulturminister Trond Giske svarte på invitasjonen om å overvære forestillingen. Mange av de negative svarene om økonomisk støtte handler ellers enten om at prosjektet ikke går under områdene de aktuelle bidragsyterne gir penger til eller at det skorter på midler i kjølvannet av finanskrisen, skriver Ragnhild Arntsen i en kommentar til Samfunn for alle.

Kristine-bøkene er oversatt til japansk!

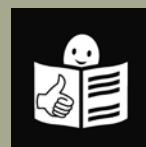
Har du hørt om de tre bøkene – Klart jeg kan! – Klart vi tør! – og Skoleklart?

De handler om Kristine med Downs syndrom fra hun var liten jente til hun begynte på skolen.

Nå har bøkene blitt oversatt til japansk. Japanske Setsu Inoue studerte musikkterapi i Norge.

I en bokhandel i Oslo oppdaget hun bøkene om Kristine. Hun kontaktet forlaget som hadde utgitt bøkene. Det var mulig å få oversatt dem til japansk. I januar i år kom altså bøkene om Kristine i hjemlandet til Setsu.

Hun har tidligere arbeidet med barn med Downs syndrom i Japan.

- Det var en fantastisk overraskelse da forlaget ringte og spurte om de tre bøkene mine om Kristine kunne oversettes til japansk.

*Multikunstner og forfatter
Linda Lillevik.*

SFAs utsendte møtte forfatter og multikunstner Linda Lillevik i Kabelvåg i Lofoten, som har skrevet de tre barnebøkene om Kristine med Downs syndrom fra hun var liten jente til og med skolestart. Parallelt med tekst og fotografi, både i de norske og den japanske oversettelsen, er det tegnspråk og illustrasjon med tilhørende teksting.

Det hele startet egentlig helt tilfeldig. Japanske Setsu Inoue var i Norge for å studere musikkterapi. Hun har tidligere arbeidet med barn med Downs syndrom i sitt hjemland. Da Setsu var innom en bokhandel i Oslo etter ca. tre års studietid her i landet, oppdaget hun bøkene om Kristine. Hun ble umiddelbart begeistret, kontaktet Eide forlag i Bergen, som hadde utgitt de tre bøkene, og spurte om det var mulig å få dem oversatt til japansk. Noe som skjer sjelden for norske forfattere. Deretter skjedde ting fort – og i januar i år kom barnebøkene om Kristine fra Kabelvåg i Setsus hjemland i et opplag på 3000.

- Bøkene om Kristine kom i rett tid – ettersom japanerne ser mot Norge og det som skjer her i utviklingen av utviklingshemmedes levekår, sier forfatteren i en kommentar til Samfunn for alle. Hun viser til at det i Japan nå først og fremst handler om å synliggjøre barn, unge og voksne mennesker som er annerledes. - Det er likevel ikke slik at mennesker med utviklingshemning gjemmes bort i institusjoner lenger, men de blir unektelig tilsidesatt i segregerte opplegg, som for eksempel i spesialklasser på skolen, påpeker forfatteren.

Hovedpersonen Kristine i de tre bøkene bor fortsatt i Kabelvåg der hun nå går i niende klasse. Hun har vokst opp med de tre bøkene "Klart jeg kan!", "Klart vi tør!" og "Skoleklart" om seg selv – og synes nå det er flott at også barn i Japan kan lese om henne. Forfatteren og hennes mann har forøvrig selv adoptert en jente fra Etiopia som har utviklingshemning. Det tok en tid før de skjønnte at hun var annerledes. Jenta er i dag blitt elleve år

– mens storebror fra samme land er blitt 15. - Alt jeg lærte av å skrive bøkene om Kristine har vært til utrolig nytte i årene jeg selv har vært mor til et barn med utviklingshemning, understreker Linda Lillevik.

Kristine-bøkene

Den første boka om Kristine "Klart jeg kan!" kom i 1998. Linda Lillevik og fotograf Kjell Ove Storvik foreviget da den vesle jenta som har Downs syndrom i dagligdagse situasjoner. I oppfølgeren "Klart vi tør!" møter vi Kristine igjen som 4-åring på strandtur med foreldrene og bestevenninnen Marie. I den siste boka "Skoleklart!" er Kristine blitt skolejente. Forfatteren følger henne fra første skoledag og fram til jul.

De tre bøkene kan kjøpes i bokhandelen eller ved henvendelse til Eide forlag eller forlaget Vigmorstad Bjørke.

Personer med utviklingshemning i mange kommuner er fortsatt avhengig av selv å betale både reise, opphold og lønn til ledsagere hvis de ønsker å reise på ferie.

Diskriminering!

NFU har som mål at mennesker med utviklingshemning skal ha ferie sammen med ledsager uten å måtte betale dobbelt. I så fall bør de kanskje flytte til Bergen!

Det skriver Arne Danielsen i en artikkel i tidsskriftet "Utvikling" (2/09) som gis ut av Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU). I artikkelen som også er lagt ut på www.naku.no viser forfatteren til at Bergen kommunale bevilget ca. 8 millioner kroner i 2009 fordelt blant annet på økonomisk støtte til 613 ledsagere. Støtten ble gitt uavhengig av om den enkelte bor i foreldrehjem eller egen leilighet, om man reiser med profesjonelle ledsagere eller i regi av familien. Danielsen minner samtidig om at politikerne allerede for 20 år siden ga uttrykk for at kultur- og fritidstilbudet til funksjonshemmede skal være "likeverdig med tilbudet til befolkningen for øvrig". Han viser at utviklingen i praksis likevel til dels har gått i motsatt retning etter at institusjonene ble avvirket i kjølvannet av ansvarsreformen.

Samordningsrådet for arbeid for mennesker med utviklingshemning (SOR) foretok i 2004 en kartlegging av problemet av daværende Sosialdepartementet. Også denne kartleggingen dokumenterte den uakseptable situasjonen. Likevel konkluderte Staten ved Sosial- og helsedirektoratet i statsbudsjettet for 2008 med at "det vil være vanskelig å etablere en feriestøtteordning begrunnet i denne gruppens dårlige økonomi, fordi det også er andre økonomisk vanskeligstilte grupper i samfunnet som reiser mindre på ferie".

Dette må da være reinspikka diskriminering!

Hva gjør vel vrangne værguder?

Årets kulturhelg i regi av NFU Møre og Romsdal fylkeslag med 150 påmeldte kursdeltakere og like mange ledsagere, kursledere og andre hjelpere ble nok en gang en stor suksess. Det til tross for værguder som stort sett slett ikke var på arrangørenes side.

Men hva gjør vel det når det er så mange morsomme kurs å velge mellom? Og hva gjør vel regn og vind når man igjen møter nye og gamle venner? Og hva gjør vel værguder i dårlig humør når man kan være sammen innendørs på et så gjennomført stilig hotell rent arkitektonisk som "Seilet" med god service og deilig mat attåt? Ikke til å undres over at stemningen var på topp hele denne andre septemberhelgen – da dette årlige arrangementet alltid gjennomføres.

Deltakerne fikk nok en gang en rekke kursaktiviteter å velge mellom. Stikkord: Opplevelsesdag både på friluftssenteret Skaret, på Romsdalsmuseet og med Heimevernet, bowlingkurs, musikkaktiviteter og improvisasjon, linedance-kurs, bevegelse og stimulering, kurs i internasjonal folkedans, førstehjelp og brannøvelse. Til og med de som bærer drømmen om å starte band fikk her mange tips på et kurs om samme tema.

SFAs utsendte ble kjørt rundt fra sted til sted i strieregnet for å forevige det hele. Lørdagskvelden var det festmiddag med dans og DJ-trøkk til langt ut i de små timer. Dagen derpå kunne de som ville gå ulike strekninger av den tradisjonsrike Rosemarsjen i Molde – som byens innbyggere alltid slutter så helhjertet opp om. Og da tittet til og med sola fram!

BMK

Fotoglimt fra kulturhelgen.

Uhørte stemmer tema på vandretstilling

- Levekårene for mennesker med utviklingshemning får i dag altfor liten oppmerksomhet i den politiske debatten.

Det sa barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt da hun foretok den høytidelige åpningen av vandretstillingen "Uhørte stemmer og glemte steder" som hadde sitt første av fem stopp

på museet ved Emma Hjort i Bærum nylig.

Skuespiller Marte Wexelsens Goksøyr og bandet Ragnarock stod for de kunstneriske innslagene før de mange gjestene kunne begynne sin vandring på den historiske utstillingen. Prosjektets mål har vært (og er fortsatt) å samle inn og formidle informasjon

og beretninger fra og om etterkrigstidas sentralinstitusjoner for mennesker med utviklingshemning. Det vil si i tiden fra HVPU-reformen og utviklingen siden på dette området fram til i dag. Prosjektet formidler en del av norsk historie som har berørt mange mennesker – som institusjonsbeboere, familie, naboer, venner, ansatte eller andre.

Statsråd Anniken Huitfeldt foretok den høytidelige åpningen av vandretstillingen som hadde sin første stopp på Emma Hjorth nylig. Rune Larson og statsråden hører og ser på hans livshistorie, som er en del av utstillingen. (Foto: Jan Schwencke)

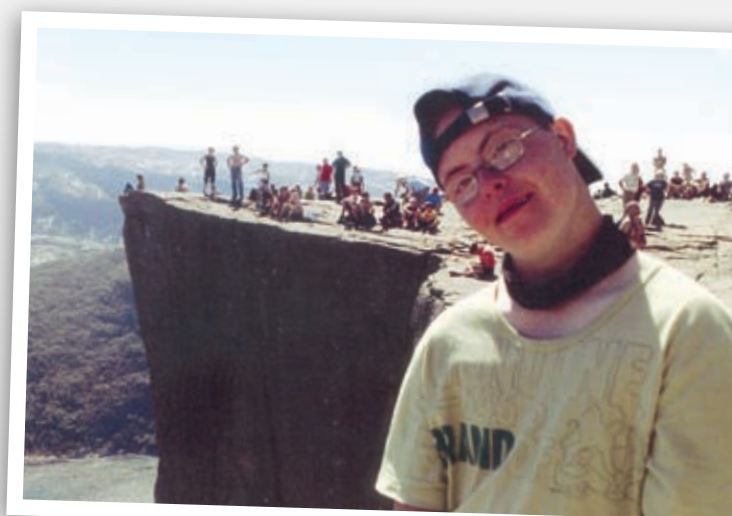
Dette nasjonale innsamlings- og formidlingsprosjekt har tidligere vært omtalt i Samfunn for alle (nr. 6-08). Målet har vært å bringe fram erfaringene til dem det faktisk gjelder. Det består av en utstilling og en minuttstilling. Sistnevnte skal vandre mellom de fem samarbeidspartnerne Sør-Troms Museum avdeling Trastad Samlinger, Emma Hjorth Museum og Dokumentasjonscenter, Nasjonalt medisinsk museum/Teknisk museum, Sverresborg Trøndelag Folkemuseum og bymuseet i Bergen. Interesserte kan lese mer om prosjektet på www.institusjon.no

Leserinnlegg

Hei

Vi har en ungdom med Downs syndrom på 17 år som heter Magnus Olsen. I fjor sommer var vi på tur i seilbåt i Rogaland-distriktet og kom da også til Jørpeland. Det var nydelig vær, og vi bestemte oss for å gå opp til Prekestolen. Vi var litt skeptiske til om Magnus ville klare det, men der tok vi grundig feil. For de som ikke er klar over det, tar turen fra Prekestolhytten og opp ca. 2 timer i normal gange. Terrenget er bratt og mye av turen går i steinurer. Magnus gjennomførte turen opp med stil på 2 ½ time.

Vennlig hilsen
Jan Einar og Jorunn K. Olsen

Magnus etter endt dyst på Prekestolen. (Foto: Privat)

TV-kanal for og med utviklingshemmede

Tellus TV – Norges første kanal med personer med utviklingshemning som reportere, programledere og teknikere er endelig et faktum.

Før stortingsvalget var medarbeiderne i full sving med programmet "ValgTellus". Mange forberedelser måtte til når landets politikere skulle grilles i valgdebatter. Hensikten med disse programmene var å bevisstgjøre seere med utviklingshemning på hva

(Foto: Tellus)

stortingsvalget er, hvorfor det angår dem og hvorfor de bør bruke stemmeretten. I programmet ble det formidlet det lett forståelig informasjon om vårt politiske system for å skape engasjement i samfunnsdebatten.

Tellus TV sendes torsdager kl. 17 på Frikanalen.tv. Reprise fredager kl. 14.00. Frikanalen finnes foreløpig bare i det digitale bakkenettet (gratis tilgjengelig i RiksTV) og på kanalens egen nettside www.tellustv.no Tellus sendes også på TV Follo som kan tas i mot i store deler av Akershus og Østfold.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gitt 5 millioner kroner til drift av den nye TV-kanalen i 2009. Tellus arbeider etter Vær-Varsom-plaktens regler for god presseskikk.

Vi kommer tilbake med mer stoff om Tellus TV i neste utgave av Samfunn for alle.

Livsberetninger

Vi minner om boka "Livsberetninger til personer med utviklingshemning og deres eldre foreldre" av Kirsten Thorsen og Vigdis Hegna Myrvang som er utgitt av Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse.

Boka springer ut fra prosjektet "Den doble aldringen" og baserer seg på historiene til foreldrene til voksne med utviklingshemning om sine sønners og døtres livshistorie og deres eget sammenvevde livsløp. Forfatterne har også hatt samtaler med noen av de voksne personene med utviklingshemning som forteller om hvordan de opplever livet og hva som betyr noe for dem i hverdagen. Boka gir stemmer til mennesker som har vært overhørt og glemt som informanter om sitt liv. Intervjuene viser dessuten hvordan systemsvikt i støtteapparatet får konsekvenser i menneskers liv, hvordan manglende kontinuitet, hjelp og avlastning skaper en uforutsigbar og utrygg hverdag. Forfatterne viser samtidig den andre siden av hvordan systemer fungerer: Det erfarne livet – og sammenhengen mellom livsvilkår og livsinnhold for personer med utviklingshemning og deres gamle foreldre.

Pris: kr. 290,- Varenummer: 1265

ISBN: 978-82-8061-102-4

Bestilling via telefon 33 34 19 50 eller nettadressen www.aldringoghelse.no

Nye penner klare for salg

NFU tilbyr kvantumsrabatt ved kjøp av 10 stk. penner: pris kr 50,-

Ordinær pris pr. stk.: kr 10,-

Bestilling kan skje på vår hjemmeside www.nfunorge.org under butikk, på post@nfunorge.org eller pr. tlf. 22 39 60 50.

Se også NFU-butikken side 56.

Fotoglimt fra kulturleiren.

Kulturleir i Trysilfjellet

I alt 42 deltakere med utviklingshemning og deres ledsagere stortrivdes i Trysil-fjellet på kulturleir i regi av NFU Akershus fylkeslag i Trysil i sommer. Det var åttende gang dette arrangementet gikk av stabelen. Et omfattende program inneholdt varierte aktiviteter for enhver smak og funksjonsnivå. Selv de tidvis noe gjenstridige værgudene greidde ikke å legge en demper på gleden over det å være

sammen og oppleve så mye morsomt og spennende.

Deltakerne ble ønsket velkommen til konsert der det ble sunget Trysil-sanger. De bowlet, spilte boccia, deltok på quiz, badet i badeland, danset over en lav sko til langt på natt på diskoteket, strikket i vei på det populære strikkekurset og gikk ikke minst turer i den vakre fjellnaturen. Et av de mest

populære innslagene var likevel besøket på Snippen – der deltakerne kunne fryde seg over tett nærkontakt med alle slags husdyr.

Vi tror bildene taler for seg selv om hvor hyggelig det var å være en del av denne sammensveisede gjengen.

BMK

Nærkontakt med den frekke papegøyen i Snippen husdyrpark, som forsynte seg både med jakkestoff, sugerør og vaffel...

Veien fram til egen bolig

Tenker du på å kjøpe eller bygge egen bolig? NFU har laget to bøker med mange tips om hvordan en kan gå fram. Bøkene ble presentert på NFUs landsmøte nylig.

Bøkene handler om 9 personer med utviklingshemning som bor i egen bolig. De har enten bygget seg hus eller kjøpt leilighet eller rekkehus.

Den ene boka heter *Veien fram til egen bolig*. Den forteller om alt arbeidet som måtte til før de 9

kunne sette nøkkelen i egen dør.

Den andre boka heter *"Sjef i eget hus"* og bygger på den første. Den er enklere å lese for personer med utviklingshemning.

Bøkene har fine bilder av de 9 personene og boligene deres, sammen med familiemedlemmer, personlige assistenter og støttekontakter.

Ni personer med utviklingshemning over det ganske land viser veien fram til egen bolig i en eksempelsamling som ble lansert på NFUs landsmøte nylig. Denne reportasjeboka er utgitt i to varianter – en med vanlig tekst og en for lesesvake. NFU har fått prosjektmidler av Husbanken til å lage de to bøkene.

Ettersom undertegnede har spilt en rolle i denne produksjonen, er dette ikke ment som en omtale. Det skrives kun for å informere leserne av SFA om at de her vil møte personer med utviklingshemning som har gjort det trolig mange andre og stadig flere drømmer om: I stedet for å leie sitt hjem av en kommune, har de valgt å kjøpe egen bolig. De ni som formidler sine erfaringer har alle raust åpnet sine dører for NFUs utsendte som med sitt kamera har saumfart alle rom – fra kjeller til loft. Alle trives i sine hjem. De lever aktive liv og er fornøyde med valgene de har tatt.

De ni personene er samtidig svært uli-

ke og har hatt forskjellige ønsker når det gjelder bolig. To av dem er forlovet og samboere i eget rekkehus. Tre eier sin egen leilighet. Like mange har bygget egne hus på sine hjemsteder. En bor i selveid leilighet i et privat borettslag som er bygget for henne og fire andre personer med utviklingshemning.

Leserne får også et innblikk i hvordan tjenestene til den enkelte hjemme fungerer. For de ni har i stor grad selv valgt hvordan deres daglige behov for tjenester skal ivaretas. Noen får brukerstyrt personlig assistanse (BPA), mens andre lever godt med sine individuelt tilpassede kommunale tjenester.

I "hovedboka" formidler også pårørende og fagfolk som har hatt med den enkelte å gjøre i denne prosessen sine tanker og erfaringer. Selv om det er visse felles trekk, er de ni personenes vei fram mot målet

likevel vært svært forskjellig. Det de har erfart viser – slik prosjektleder Lillian Rasmussen skriver i sitt oppsummeringskapittel "Hva har vi lært?" – at det går an for flere mennesker med utviklingshemning å velge boform og tjenester som er i tråd med ansvarsreformens prinsipper og mål om normalisering og integrering.

Interesserte kan kjøpe bøkene ved henvendelse til NFU på telefon 22 39 60 50 eller via e-postadressen post@nfunorge.org Lettlestvarianten koster 100 kroner, mens "hovedboka" koster en femtilapp ekstra. Se også NFU-butikken, side 56.

BMK

En NOU til forvirring!

I to år har SAFO fått følgende svar fra myndighetene når vi har stilt krav om tiltak for å sikre en inkluderende skole: "Vi må vente på Midtlyng-utvalget. De vil svare på det." Utvalgets oppgave var å bidra til "bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov."

Nå er NOUen kommet. Den gir like mange nye spørsmål som svar. I tillegg – fem av utvalgets medlemmer har egne særmerknader som ikke understøtter flertallets framstilling.

Utvalget ble nedsatt av daværende kunnskapsminister Øystein Djupedal, og ledet av Jorid Midtlyng, kommunaldirektør i Trondheim for oppvekst og utdanning. Utvalgets oppgave var å bidra til "bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov." (SAFO fikk ikke egen representant, men en felles med FFO, Marianne Ween.)

Den største utfordringene i opplærings-Norge er at det ikke eksisterer en entydig felles forståelse for hva inkludering er og bred kompetanse på hvordan få det til i praksis. Utvalget er med på å forsterke dette når de sier at: "Realiseringen [av inkludering] er avhengig av det handlingsrommet som eksisterer lokalt...[og] av prioriteringer i kommunen, hvordan barnehage og skole forvalter sine oppgaver [...]".

Utvalget burde gitt konkrete forslag på hvordan en innenfor dette handlingsrommet sikrer inkludering. I stedet slås det fast at det må være opp til den enkelte barnehage og skole hvorvidt den ønsker å opprette egne grupper og tilbud til barn og unge som "avviker mye fra det normale" – så lenge dette ikke blir varige spesialgrupper.

Flertallets forslag om å fjerne retten til spesialundervisning gir grunn til bekymring. Utvalget mener at elever som trenger det, i stedet skal ha rett til ekstra tilrettelegging i opplæring, uten sakkyndig vurdering. Sakkyndig vurdering skal kun gis hvis foreldre eller skolen krever det. For elever med utviklingshemning og multifunksjonshemning kan dette bety at kvaliteten på opplæringen blir gitt uten kompetanse. Det legges samtidig enda en byrde på foreldrene.

Det er dessuten merkelig at utvalget ikke omtaler de store sviktene i systemene som skal sikre elevs rettssikkerhet som er avdekket av fylkesmennene. Ei heller framtiden til de nesten 100 spesialskolene.

Nå har Midtlyng-utvalget sagt sitt. Det er sagt til dels overfladisk og ustemt. Et viktig arbeid for SAFO er nå å påvirke Kunnskapsdepartementet til gå i dybden og bli konkret for å sikre en skole for alle – der ingen er avvik.

BETTINA THORVIK
DAGLIG LEDER I SAFO

Rettsikkerhet

I en rapport fra Nordlandsforskning blir det påpekt at rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemning i overgrepssaker er altfor dårlig.

Juridisk rådgiver i NFU, Ivar Stokkereit, sier i en kommentar på forbundets nettside at det er svært nyttig at vi nå kan hente frem konkrete eksempler i denne rapporten. - Arbeidet med å øke rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemning i deres møte med politi og påtalemyndighet er noe NFU arbeider aktivt med. Det gjelder både i forhold til saker hvor personer med utviklingshemning er mistenkt for en forbrytelse og hvor de er fornærmede.

Rapporten fra Nordlandsforskning er lagt ut på www.nfunorge.org

Nettavis for alle!

Lettlestavisen Klar Tale har nylig startet Norges første universelt utformede nettavis med lettleste nyheter. Siden er spesialutviklet for at mennesker med ulike lesevaner også skal kunne bruke den.

Les mer på www.klartale.no

NB!

Bystyret i Oslo har nylig vedtatt å be byrådet om å gjennomføre en brukerundersøkelse blant dem som er berørt av ansvarsreformen. Det gjelder både brukerne selv, pårørende og ansatte i bydelene. Hensikten er å få avdekket hvordan de berørte selv opplever gjennomføringen av reformen.

Det er bystyremedlem Ivar Johansen (SV) som har tatt dette initiativet. Hans argumentasjon for å få gjennomført denne undersøkelsen kan du lese mer om på <http://www.ivarjohansen.no/temaer/funksjonshemmede/2075-ansvarsreformen.html>

Frikort

Samfunn for alle har tidligere vist til at Helsedirektoratet vil innføre automatiske frikort-kort i hele landet i løpet av 2010 som gjør at brukerne slipper å sette fram krav om det. Tromsø skal være prøvekommune med oppstart fra 1. januar neste år. Kortet gjelder egenandelstak 1 som blant annet omfatter lege, psykolog, poliklinikk, legemidler og utstyr på blå resept.

Tangerudbakken

Tangerudbakken Borettslag" var blant TV-Norges største suksesser denne våren. Mange fulgte de seks hovedpersonene som viste hvordan det kan være å leve i et borettslag for personer med utviklingshemning. TV Norge gjør nå nye opptak i "Tangerudbakken 2" som kommer på skjermen til våren.

Habilitering

Helsedirektoratet har utgitt en handlingsplan som handler om habilitering av barn, ungdom og voksne med nedsatt funksjonsevne på grunn av medfødt eller ervervet skade eller på grunn av kronisk sykdom (somatisk eller psykisk). Formålet er å styrke helse- og omsorgstjenestens arbeid med habilitering av barn og unge for på den måten å sikre et godt og likeverdig tjenestetilbud og en best mulig fagutvikling.

Les mer om habiliteringsplanen på www.naku.no

Eksamenskonsert

Etter tre år på musikklinjen ved Firda vidaregåande skule holdt Bertine Aa (18) sin eksamenskonsert i Sandane kyrkje. Hun er den første eleven med utviklingshemning som har fullført tre år ved musikklinjen på denne skolen.

For alle avgangselever hører det med å ha en eksamenskonsert – og Bertine imponerte med å spille både på orgel, piano, blokkfløyte og trefløyte. Hun stod med glans. Det var ikke enkle stykker hun valgte å framføre for det tallrike publikumet heller. "Pastorale" av Domenico Zipoli på orgel, "Sonatal sopran" av Peusch på trefløyte, "Våren" av Edvard Grieg på blokkfløyte var bare noen eksemplere på det.

*Bertine Aa ved orgelet.
(Foto: Aadne Gloppestad, Firda Tidend)*

Etter tre år på Firda har Bertine nå begynt på Nordfjord Folkehøgskule på Vereide der hun skal gå i to år. Musikken fortsetter hun selvsagt med der også.

BPA

Rettighetsfesting av personlig assistanse er den viktigste reformen for økt selvstendighet for mennesker med funksjonsnedsettelse i Sverige.

Det sier politisk rådgiver i det svenske sosialdepartementet, Ulrik Lindgren, til magasinet "Selvsagt!" Vårt naboland fikk rettighetsfestet personlig assistanse i 1994. Lindgren viser til at det har vært bred politisk enighet om å beholde og utvikle reformen. Han ønsker Norge velkommen etter.

Autisme

Mennesker med autisme løser problemer langt raskere enn andre mennesker på samme intelligensnivå. Årsaken kan være at de er bedre til å oppfatte, melder forskning.no. En undersøkelse viser at personer med autisme løser problemer 40 prosent raskere enn et menneske uten autisme når de har samme intelligensnivå.

Sortering

Tyskland har 6,9 millioner personer med funksjonsnedsettelse. De fleste blir fortsatt sendt til spesialskoler, institusjoner og vernede bedrifter. Hele 84 prosent av alle elever med behov for spesialpedagogiske tilbud blir fortsatt sendt til spesialskoler. Tilsvarende gjennomsnittstall i EU-landene er 80 prosent.

(KILDE: MAGASINET SELVSAGT!)

Kjærlighet

"Pedagogikk og kjærlighet" av førskolelærer og spesialpedagog Liv Holmen er skrevet for alle som av ulike årsaker har ansvar for barn med multifunksjonshemninger. Gjennom enkle beskrivelser fra egen praksis viser forfatteren hvordan det både er nødvendig og mulig å tilrettelegge for at også de får de samme grunnleggende erfaringene som andre barn.

Boka koster 149 kroner pluss porto. Den kan bestilles via e-post til skadalen@statped.no

Bruk nye klartale.no

- Lettlesete nyheter, hver dag.
- Se og hør nyheter samtidig.
- Grafikker forklarer vanskelige saker.
- Ingen annonser, bare informasjon.

Klikk deg inn på våre nye nettsider klartale.no.

FALCK IGEL
Kommunikasjon
Kognisjon
Varsling

Hjelpemidler for økt selvstendighet

MEMOplanner er en digital kalender med påminnelles-funksjon. Motta meldinger som lyd, tale eller SMS! Informasjon kan legges inn direkte på pekeskjermen, eller fra en annen PC – via Internett (fjernhjelp).

Med **Kari StyringsBoks** og en valgfri bryter kan du betjene elektriske, batteridrevne eller IR-styrte gjenstander, som for eksempel bildefremviser og iPod.

Vi har gode produkter og løsninger innen alle våre fagområder. Se vår hjemmeside med aktuelle nyheter, kurs og presentasjoner- eller ring 37 14 94 50.

Vi jobber med hjelpemidler - det handler om mennesker

www.falckigel.no

Landskonferansen om

Downs syndrom

BERGEN
18.-20. MARS 2010
www.lk2010.no

Det blir et stort og spennende program, gjester fra inn- og utenland, foredrag, workshops, debatter og en flott ungdomskonferanse. Velkommen til Bergen!

Mer info på våre nettsider:

www.lk2010.no

LK2010, c/o Skauge forlag, Vestre Torggtate 1, 5015 Bergen.
Telefon: 55 33 21 52. E-post: gunn@skaugeforlag.no
Konferansen arrangeres av Ups & Downs Hordaland på oppdrag fra Norsk Nettverk for Down syndrom (NNDS).

Stemme-høring

Voksne personer med utviklingshemning arrangerer det som nå blir omtalt som "Norges første stemmehøring" i dagene 7. Og 8. november på Asker videregående skole (i Akershus). Ideen har

BroBygger-Ligaen (BBL) og Rådgivningsgruppen for utviklingshemmede i Bærum (RGB) hentet fra ULF – Utviklingshæmmedes Landsforbund i Danmark. Her skal de snakke sammen om

sine rettigheter og plikter som samfunnsborgere. De mener det er nødvendig å snakke sammen om det – ettersom deres livserfaringer er annerledes enn folk flest. Initiativtakerne mener derfor at det

er viktig at de selv skaper et rom og et sted der de kan være sammen. De ønsker å utveksle erfaringer uten å være styrt av andre som mener at de skal være noe annet enn seg selv. Temaer som det skal snakkes om handler om livet, erfaringer, ønsker og drømmer. Om hvordan ønsker og drømmer kan bli til virkelighet. Og hva den enkelte kan gjøre for at livet skal bli bedre.

"Kultur handler om selve livet"

(Fra Nordnorsk Kulturhistorie)

Idrett og kultur har alltid vært viktige områder i SpareBank 1 Nord-Norges samfunnsengasjement.

Som en aktiv nordnorsk bank ønsker vi å støtte idrett og kultur på alle nivå, stort som smått.

**Engasjement
skaper tilhørighet!**

www.snn.no

Bank. Forsikring. Og deg.

SpareBank
NORD-NORGE

NOBNREKONSEPTA AS, TRONDHØ - www.no-bygger.no

Vestfold

**GE Vingmed
Ultrasound AS**

3191 Horten

Kværnstuen Glass-Service

3070 Sande i Vestfold

Tlf: 918 45 202

Lomper Lefser Møljebrød
 Vikkollveien 6A, 3050 Mjøndalen
 Tlf: 32 23 60 60

BUE STIFTELSEN
 Langørjan gård, 7100 Rissa
 Tlf. 73 85 30 00
 www.buestiftelsen.no

ErgoSeat as
 Møllendalsveien 1 – 5009 Bergen
 Tlf.: 55 31 71 10 – Faks: 55 31 71 11
 www.ergoseat.no
**Leverandør av
 barnehjelpemidler
 og skallseter**

Nexans Norway AS
- din varmekabel leverandør
 www.nexans.no

**Alt innen maling
 og gulvbelegg**

Gundersen as
 911 03 023
 909 47 510
 909 45 702
 Mesterfarge
 Mye er gjort bare du ringer oss

Lett å legge - lett i vekt...

TAKTORV
 PATENTERT
 Et norsk kvalitetsprodukt fra
**NITTEDAL
 TORVINDUSTRI A.S**
 www.nittedal-torvindustri.no
 Tlf.: 62 95 58 20 - Fax: 62 95 58 21

WESTAD
 a company in the Technor Group
**Heggenveien
 3360 Geithus**
 Tlf: 32 78 95 00
 www.westad.com

Grilstad
 Tlf: 73 82 39 00

RICHARDS
Graveservice
 NO 987884037 MVA

 Tlf. 90 96 89 87
 3766 Sannidal
 GRAVING - TRANSPORT - SPRENGNING

TICV // PORSGRUNN
 P.BOKS 1012, 3901 PORSGRUNN
 TLF: 35 57 33 00 FAX: 35 57 33 41
 STØTTER NFU PORSGRUNN

Vi kjører alltid -
hver time
 hele døgnet
alle dager
 hele året

Ruteopplysning: 177
 www.TIMEkspresen.no

TIMEkspresen
 Uthvilt frem - uthvilt hjem

nettbuss

 Akershus	 Buskerud	S.Bidne Maskin AS Ring når du har bruk for gravning og anlegg. Gode referanser Lang erfaring Tlf: 901 30 830	 Rogaland
 Hagan Åpn. tider: 9-21 (9-18) 1481 Hagan • Tlf. 67 07 70 79	Krokstad Bil og Påbyggeriverksted - Lastebil og Påbyggerverksted 3055 Krokstadelva Tlf: 32 87 38 83	Otra Norge Ledende elektrogrossist www.otranorge.no	Randaberg Avlastningscenter Tlf: 51 41 31 10 Mob: 97 11 73 85 E-mail: anne.tove.austrheim@randaberg.kommune.no
Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax: 63 81 04 50	Ravnsborg Gartneri og Hagesenter www.ravnsborg-hagesenter.no 3484 Holmsbu Tlf: 32 79 60 07	 Nord-Trøndelag	 Oppland
 Aust-Agder	Tamt og Vilt AS Salg av viltkjøtt+spekemat av vilt+fisk www.tamtogvilt.no	 TrønderBilene asreisen du gjerne tar på nytt	 TINE Tine Meieriet Øst Tretten 2635 Tretten - Tlf. 61 27 49 00
 Lillesand kommune Tlf: 32 26 15 00 www.lillesand.kommune.no	Jan Petter Rokkestad Bergu.4, 3490 Klokkarstua Tlf:32 79 80 35/ 95 72 65 98 Transport + Snørydding	 PRIMATUS ENTREPRENØR	Olav Holdal Lastebiltransport 2917 Skrautvål Tlf/Fax: 61 36 37 31 Mob. 99 22 57 62
Hove Leirsenter Tlf: 37 08 52 21 www.hoveleirsenter.no	STILBYGG og Eiendom AS Pb. 154, 3054 Krokstadelva post@stilbygg.net Tlf: 900 96 009	 INNHERRED RENOVASJON Tlf: 74 02 88 40 www.ir.nt.no e-post: innherred.renovasjon@ir.nt.no <i>Husk å kildesortere</i>	Kontorleverandøren Lillehammer AS Industritgt. 13, 2619 Lillehammer Tlf: 612 79 400
 Finnmark	Eiker Husbygg entreprenør, tomrer og murer John Richard Øen 916 38 810 Erik Brekka 906 87 311	 Hedmark	 EVENSEN & EVENSEN AS Hamarveien 45 2613 Lillehammer Tlf: 61 25 21 47
Rica Karasjok Hotel www.rica.no	Elementmontasje AS 3300 Hokksund Tlf: 32 75 08 08	 RINGSAKER KOMMUNE Pb. 13, 2381 Brumunddal Tlf. 62 33 50 00 Fax. 62 33 50 31	 ELCO GJØVIK AS ELEKTRO - TELE - DATA Tlf: 61 18 35 35
 Sør-Trøndelag	 Røyken Kommune 3440 Røyken - Telefon 31 29 60 00 Vi støtter NFU lokalt	 K.A.Rasmussen Norway Strandveien 165 2326 Hamar Tlf. 62 51 27 10	Bygg & Grunnmursteknikk AS 2636 Øyer Tlf: 61 05 60 20 Nybygg-Tilbygg-Betongarbeid <i>Skifer-Peis-Flis</i>
 MELHUS KOMMUNE Rådhuset, 7224 Melhus Tlf. 72 85 80 00 Fax. 72 85 80 58	Einars Bil og Deler as 3340 Åmot Tlf/Fax: 32 78 56 25 Mob: 926 38 915 www.einarsbil.no	 Helgøya Tre Profilert listverk til meget rimelige priser www.treportalen.no Tlf: 62 35 33 57 Mob: 95 12 10 83 Fax: 62 35 54 52	 Miljøbygg Tlf: 61 13 10 50 Kontrollvn.2, 2834 Hunndalen
 PRIMA as kvalifisering Idrettsveien2, 7072 Trondheim Tlf:72 89 43 00 Fax:72 89 43 01 www.prima-as.no	 SPAR Prestfoss Mat midt i bygda posten-postbanken-tipping rikstoto-utvidet åpningstid	 YX Vallset Trafikksenter 2330 Vallset Tlf: 62 58 70 60	Sverre Solberg AS ANLEGGSDRIFT 2635 TRETTE TLF. 61 27 66 84 MOB: 911 99 529
 Kvikne-Rennebu Kraftlag A/L Berkåk, 7391 Rennebu Tlf 72 42 80 00 - www.kr.k.no	 Aass • Norges eldste bryggeri •	 Løten Kommune Kildeveien 1, 2340 Løten Tlf: 62 59 30 00 Fax: 62 59 30 01	 Hadeland AS 2711 Gran Tlf. 61 31 31 31

 Akershus	Trond Hovland Transport 3370 Vikersund Mob: 995 96 570	 Finnmark	Øiom Karosseri 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 13 74
Kompetanse og Arbeidssenter Tlf: 63 93 08 95 Bahusvegen 2030 Nannestad	Vestfossen Servicesenter Shell 3320 Vestfossen	Gohelse AS 9915 Kirkenes Tlf: 78 99 00 99 www.gohelse.no www.ecofan.no	Gran taxisentral Tlf: 61 33 30 00
 Buskerud	Rollag Installasjon <i>*Elektro i Numedal*</i> Mob 975 05 750	 Møre og Romsdal	Hadeland Produkter AS Mohagen - 2770 Jaren Tlf: 61 33 95 00
Tømmer Stein Myrestøl Skuledokk. 6, 3577 Hovet Tlf: 90 65 69 65/32 08 98 25 E-post: myrestoel@online.no	Marianne Klær for dame Hokksund *Støtter NFU*	Rauma Regnskapsservice Åndalsnes Tlf: 71 22 49 70	Ensby Entreprenørforretning 2636 Øyer Tlf: 977 31 110
SOS Brannconsult AS 3550 Gol Tlf: 32 07 66 50 www.brannconsult.no	Helle Sjøvåg Sivilarkitekt mnal Møllev.4, 3440 Røyken Tlf: 31 28 24 77 Mob: 909 29 032	Veøy Buss Åndalsnes For tilbud se: www.veoy.no	Stefferd Rehabiliteringssenter 2846 Bøverbru Tlf: 61 19 91 00
Tempelseter Vann og Avløp 3359 Eggedal Tlf: 92 44 54 66	FERIE PÅ HAGLEBU Norefjells Solside Haglebu Camping	 Nord-Trøndelag	Frank Ivar Eriksen Elgv. 23, 2830 Raufoss Tlf. 90 18 35 16
Parlock AS 3300 Hokksund www.parlock.no	Hurum Produkter ønsker NFU lykke til www.hupro.no	Innherred Produkter AS Din totalleverandør www.ipas.no	Jevnaker Bilverksted Glassverkv.25, 2807 Hunndalen Tlf. 61 31 10 07
Opperud Montasje AS 3514 Hønefoss <i>*Støtter lokalt arbeid*</i>	Øvre Hoen Grustak AS 3300 Hokksund - Fax. 32 75 10 89 Tlf. 32 75 10 59 - 907 58 769	Engstad & Taraldsen Rør AS 7970 Kolvereid Tlf: 74 39 58 08	Gjøvik Auto AS Autov. 3, 3520 Jevnaker Tlf. 61 14 07 00
COOP Mega Tranby- Tranbysenteret <i>*Støtter lokalt arbeid*</i>	Ruud Transport DA 3320 Vestfossen Mob: 905 36 810	Namdalsavisa AS www.namdalsavisa.no	Valdres Landbruksmaskiner AS Bygdiv. 151, 2901 Fagernes Tlf. 61 36 44 80
Laagendalsposten 3611 Kongsberg <i>*Støtter lokalt arbeid*</i>	Tuva Turisthytte <i>Besøk oss i år også</i> <i>Ustetind, Geilo</i>	Verdal Kommune Tlf: 74 04 82 00	Toten Bygg og Anlegg AS 2850 Lena Tlf: 61 16 86 00
Tømmermester Fredrik Carho 3340 Røyken Tlf: 952 47 368	Eiker Isolering v/ John Fagerhoi <i>*Støtter NFU's arbeid*</i>	Stjørdal Taxi AS Tlf: 74 83 75 00 www.stjordal-taxi.no	 Sogn og Fjordane
Sverre Tandberg Transport	Jonny Bekkevold 3320 Vestfossen Mob: 901 22 177	 Oppland	Yri Sand AS 6789 Loen www.yrisand.no
Ole Jonny Tandberg Transport 3360 Geithus Tlf: 32 78 00 16 Mob: 416 63 096	Strømsø Fysikalske Institutt DA Torgeir Vraas pl. 6, 3044 Drammen Tlf: 32 89 65 50	Moelven Mjøsbruket AS 2836 Biri Tlf. 61 14 52 00	 Sør-Trøndelag
Eggedal Bygg v/ Truls Halstenrud <i>*Alt i ytter* Nordbygda, 3359 Eggedal</i>	Grimnes Fjellsprengning Tlf: 90 89 29 88	Valdres Graveservice 2900 Fagernes Mob: 909 44 360	Washington Mills AS 7300 Orkanger Tlf: 72 48 35 00
Tømmer Trond Syvertsen <i>*Fagkunnskap gir trygghet*</i> 3055 Krokstadelva Tlf: 922 22 804	Lund & Reistad AS 3350 Prestfoss Tlf. 32 71 03 91	Norgesfor 2770 Jaren Tlf: 61 33 68 20	Vekst Oppdal AS Industrivegen N 40, 7340 Oppdal Tlf: 72 40 06 80
Gravemaskinfirma Torkild Øveren Mob 900 48 349	Golberg AS Aut. mask. entreprenør 3550 Gol Mob. 481 52 210	Ole Andreas Haadem Byggtapetserer og maler Tlf: 951 43 861	Melhus Banken Tlf: 72 87 80 00 www.melhusbanken.no
Follohus Vest AS Vebjørnsvei.1, 3400 Lier Tlf: 32 24 05 30	Vestsiden Steinhuggeri Eftf. Dyrmyrgt.42, 3600 Kongsberg Tlf. 917 24 888 <i>Gravmonumenter-navntilføyer</i>	S & B Stenersen 2636 Øyer Tlf: 976 56 897	 Tromsø
Brdr. Katrud AS hus, hytter, ombygging 3055 Krokstadelva Tlf: 90 12 24 37	 Hedmark	Gausdal Fysioterapi 2623 Vestre Gausdal Tlf. 61 22 35 26	Nor Team Entreprenørforretning AS Pb. 374, 9305 Finnsnes Tlf: 77 85 10 80
Kongsberg Septikrens Tlf: 95 73 07 44 <i>*Støtter NFU*</i>	Aktør AS Kristian Walbysv.13, 2212 Kongsvinger Tlf: 62 88 66 60 Fax: 62 88 66 61 www.aktor.com	Litra AS Industrigt.62, 2619 Lillehammer Tlf: 61 26 66 00	 Vest Agder
Kongsberg Ferdigbetong Tlf. 32 72 22 70	Brdr. Skolbekken Malerforretning A/S 2120 Sagstua - Tlf. 952 77 949	Maxbo Ransfjord 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 12 11	Byggmester Ragnar Mjåland Nodeland 916 99 911* Til å stole på*

CONCORDIA > BUS

Industrigt. 62, 2619 Lillehammer
Tlf: 61 26 67 50
www.concordiabus.no

PROSJEKTCOMPANIET AS
 OVE BYRMO

Landfalløya. 105 • 3023 Drammen
 Telefon: 32 86 00 10 • Fax: 32 86 00 11 • E-post: firmapost@prosjektcompaniet.no

Hytte ved Rasensjøen
 med 10 sengeplasser til leie
 Med rullestolrampe
 Nord-Odal lokallag av NFU
Tlf: 908 78 201

Tlf. -61232555 -97542010 -90870332
 Industriv. 4B, 2680 Vågå. Faksnummer 61232556
www.trehuseksperten.no

Lillehammer

Storgt. 51
 2600 Lillehammer
Tlf: 61 05 05 00

Besøksadresse:
 Gidsken Jacobsensvei 32,
 8008 Bodo

Postadresse:
 Postboks 1114, 8001 Bodo

Tlf: 75 50 74 20
 Faks: 75 50 74 21

E-post: post@ortocare-nordland.no
 Web: www.ortocare-nordland.no

**Offentlig godkjent
 leverandør av Spesialsko,
 proteser og ortoser**

*Kjeden OrtoCare skal gjennom
 sitt samarbeid til enhver tid ha
 fokus på å bedre kvaliteten på
 ortopediske hjelpemidler og
 bedre livskvaliteten for våre
 kunder.*

Sammen for bedre kvalitet og service

Levante

INNREDNINGER A.S

SYSTEMVEGGER - GLASSVEGGER - HIMLINGER

Mob. 994 11 980 - 915 53 059 www.levanteinnredninger.com

Totalleverandør i proffmarkedet

Hordaland

Møre og Romsdal

ÅSANE
BARNEVERNSTJENESTE
 Kommunehuset
 5105 Eidsvåg
Tlf. 55 56 68 50 Fax. 55 56 67 60

Nerland Autosalg AS
 Vi har familiebil med 7 seter og bagasjeplass
Tlf: 71 26 50 00 www.nerland-autosalg.no

FAGFORBUNDET
 Porsgrunn

Fagforbundet Porsgrunn støtter NFU lokalt

Tlf. 35 54 72 68 Fax: 35 54 72 10

Giske Kommune

6050 Valderøy
Tlf: 70 18 80 00 Fax: 70 18 80 01

NORD-BERG AS

6065 Ulsteinvik
Tlf: 700 11 592
www.nord-berg.no

SMITH BYGGERN

**Tlf:
 70 15 26 00**

BRATTVÅG - SKODJE
 Besøk oss i dag på : www.brattvag-elektro.no
Bruk oss • vi støtter NFU

Hadelands største bakeri
HADELANDSBAKERIET
 Jaren. Tlf. 61 32 81 38
 Konditoriet Gran Tlf: 61 33 18 70

BERMINGRUD
 ENTREPRENØR AS
 KROKSTAD INDUSTRIOMRÅDE
 P.b 158, 3054 KROKSTADELVA
Tlf: 32 27 44 80
www.bermingrud.no

 ABENA
 Hygiene
22 80 43 10
www.abena.no

 Nedre Eiker
Kommune
 v/ ordføreren
www.nedre-eiker.kommune.no
 Tlf. 32 23 25 00 - Fax. 32 23 25 99
 Trygghet-Service-Livskvalitet

 Molde
Parkeringshus
 620 P-plasser - trygt og tørt
Parker tørt,
trygt og rimelig!
 Kirkebakken 4A, 6413 Molde
 Tlf: 71 11 10 00
www.molde.kommune.no

salong
ALF ANDERSEN
 N. Storgt. 16 - 3015 Drammen
 Tlf. 32 83 24 31/32 83 40 73
Dame & herrefrisør
 Timebestilling og drop in

Velkommen til
HEYERDAHL TURBILSERVICE
 Tlf: 32 26 51 50
www.heyerdahlturbil.no
 Planlegg turen nå!

AMFI **FLORØ**
 Tlf. 57 74 01 91
www.amfi.no

 GJØVIK
PORT & MONTASJE
Gjøvik Port & Montasje
 Nygårdsbakken 27, 2827 Hunndalen
 Tlf: 61 14 40 88

Drammen
Ortopediske
Institutt as
 Kontoradresse: Rosenkrantzgt. 17, 3018 Drammen
 Postadresse Postboks 1034, 3001 Drammen
 Tlf. 32 83 04 15 Fax. 32 83 16 84 www.doi.no

 VALDRES
STORSENTER
 på Leira
 Åpent: man-fre 10-20 • lør 10-18

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

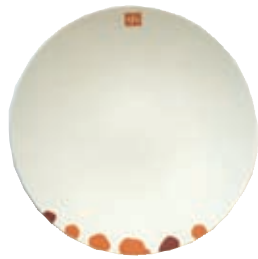
Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

Tallerken (porselen)
130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

NFU formidler
salg av fot,
ca. 150 kr i tillegg

Skulderveske 150,- kr

Kursmappe 20,- kr

Krus (porselen) 130,- kr

Pris per stk 10,- kr
10 stk 50,- kr

Bøker om veien fram til egen bolig

Hovedboken

Tittel: Ni personer med utviklingshemning viser veien fram til egen bolig

Forfatter: Bitten Munthe-Kaas og Lillian G. Rasmussen

Antall sider: 128

Pris: kr 150,-

Bok basert på hovedboken "Ni personer med utviklingshemning viser veien fram til egen bolig"

Tittel: Sjef i eget hus (enkelt innhold)

Forfatter: Utgitt av Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Antall sider: 96

Pris: kr 100,-

Kursmaterieell

Alle kurshefter 35,- kr per hefte. Porto kommer i tillegg.

Pengene mine
kr. 75,-

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval

NFU
- en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Kursbevis 10,- kr

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org
Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50 eller e-postadresse post@nfunorge.org

**Norsk Forbund
for Utviklingshemmede**
Svarsending 1225
0090 Oslo

Furulund Kro ^{AS}
3160 Stokke
Tlf. 33 36 38 00

Maskinentreprenør
Trygve Knutslid

Liebakkvn.11
3825 Lunde
Tlf: 35 94 76 41
Mob: 991 51 858
Støtter NFU

**STJØRDAL
KOMMUNE**

Kjøpmannsgt. 9
7500 Stjørdal
Tlf. 74 83 35 00
Fax. 74 83 35 99
www.stjordal.no

**Stordal
kommune**
70 27 91 00

Besøk oss på:
www.stordal.kommune.no

**Alt innen
trelast og
byggevarer**

MAXBO - NITTEDAL
Tlf.: 67 06 76 60
Fax: 67 07 15 18
www.maxbo.no/nittedal

Finn Pettersen AS
Entreprenør
Grønnegt.104
2317 Hamar
Tlf: 62 53 56 00
Fax: 62 53 56 01

Murerfirma
Per Magne Bakken

Vestheimvegen. 37
2750 Gran
Tlf: 975 31 102

GJENSIDIGE
Hadeland Brannkasse
Tlf: 613 27 250
www.gjensidige-hadeland.no

Tømmertransport
Helge Staum

2760 Brandbu

Tlf: 90 10 16 39

FURENE
Furene, 6100 Volda
Tlf: 70 07 48 50
Fax: 70 07 48 51
www.furene.no
Støtter NFU arbeidet lokalt

STJØRDAL
Transportsentralen
Stjørdal A/S

Havneg. 7500 Stjørdal
Tlf. 74 82 95 95

Leiv Vikar Stort utvalg i
tidsskrifter,
aviser og bøker

Har du lyst har du lov

Narvesen CC Gjøvik • Narvesen Jernbanen
Telefon 61 17 93 96 • Telefon 61 17 26 22

ROAR & TROND
BYGG AS

Nybygg - Tilbygg - Rehabilitering
Roar & Trond Velstadbråten

Roar: Strandveien 17
3330 Skotselv
Tlf. 32 75 61 61
Mob. 90 83 09 66

Trond: Kringstadmoen 10
3350 Prestfoss
Tlf. 32 71 07 48
Mob. 41 51 22 04

Ortopediteknikk A/S
*Vi har alt innen
ortopediske
hjelpemidler*

Ryensvingen 6
0680 Oslo
Tlf. 23 03 56 00
www.ortopediteknikk.no

Gjensidige
Valdres Brannkasse

2900 Fagernes
Tlf: 61 34 76 00
www.valdres-brannkasse.no

**BARDØLSGÅRD
INSTALLASJON**
Autorisert elektroinstallatør
3350 Prestfoss
Utfører elektriske installasjoner i
**BOLIG
INDUSTRI
LANDBRUK
HYTTER m.m.**

Kontakt: Ole Gunnar Bardølsgård på
tlf. 95 25 38 77 eller 32 71 57 18

**Modum
Kommune**
3370 Vikersund
Tlf: 32 78 93 00

Elkjøp Stormarked AS

Fagernes Tlf: 61 36 29 90
Dokka Tlf: 61 11 05 61
Hadeland Tlf: 61 33 65 80
Sogn Tlf: 57 67 88 90
Åpent: 10 - 19 lørd 10-16

**VISMA
SERVICES**

- Leverer tjenester innen regnskap, lønn, årsoppgjør, og økonomisk rådgivning
- Visma Services er Nordens ledende leverandør av disse tjenestene med 1140 ansatte

Tlf: 61 10 81 00

ASVO
Stjørdal

Arbeidssamvirke
Industriv. 4b, 7500 Stjørdal

Tlf. 74 83 92 40
Fax. 74 83 92 46

Eiker vekst AS
Ryghgata 6, 3050 Mjøndalen
Tlf. 32 23 68 80
www.eikervekst.no

*Handle med hodet
og hjertet!*

HUSNES
STORSENTER

*Nyåpnet senter
høsten 2008
over 50 butikker*

Tlf: 53 47 12 00

Kontakt oss!

Forbundsleder

Jens Petter Gitlesen
51 65 50 68 / 41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

Nestleder

Anita Tymi
75 52 44 66 / 95 88 49 62
atymi@online.no

Vidar Haagensen
63 01 26 30 / 93 42 08 38
vidar.haagensen@broadpark.no

Greter Müller
52 72 67 26 / 41 51 89 97
jmmuller@broadpark.no

Ester Skreros
38 01 36 24 / 91 19 10 80
ester.skreros@getmail.no

Anne Jorun Økland
53 41 64 84 / 41 50 02 53
annejorun35@hotmail.com

Lillian Sundsdal
37 16 41 37 / 48 05 00 55
ssnfuaa@start.no

Nasjonalt

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Vidar Haagensen
Riiser Larsens vei 18 D
1368 STABEKK
63 01 26 30 / 93 42 08 38
vidar.haagensen@broadpark.no

NFU Østfold Fylkeslag

v/Greta Sandli
Solheimsvn. 37
1605 FREDRIKSTAD
69 31 34 02 / 99 03 64 07
greta@fredfiber.net

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Gerhard Rundberget
Halfdan Lundsv. 26
2409 ELVERUM
62 41 28 37 / 93 45 47 54
karirun@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Ranveig Berge
Hadelandsveien 416
2743 HARESTUA
61 32 58 36 / 90 75 71 88
ranveig.berge@auranor.no

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Roar Høidal
Gustava Kiellands vei 3
3610 KONGSBERG
92 69 89 57
roar.hidal@ebnett.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Pb 1092
3194 HORTEN
92 02 89 38
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegardsfeltet 37
3810 GVARV
35 95 62 37 / 99 63 60 40
arikvits@hotmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Svein Karlsen
Måkeveien 15
4950 RISØR
37 15 01 75 / 90 59 88 69
sveikarl@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Postboks 26 Nygårdstangen
5838 BERGEN
56 14 31 58 / 99 23 00 78
post@nfuhordaland.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkeslag

v/Gry Borghikld Sætre
Angedalsv. 107
6800 FØRDE
57 82 47 75 / 90 94 93 16
eidahl@combitel.no

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 7850 Spjelkavik
6022 ÅLESUND
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Astrid Ingdal
7316 LENSVIK
92 65 77 96
gu-ingda@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Rigmor Hamnvik
Bregneveien 2
9050 STORSTEINNES
77 72 05 24 / 97 16 73 24

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Bjørn Johan Graneng
Åsen 7
9510 ALTA
78 43 61 70 / 99 16 37 15
bjoern.graneng@hotmail.com

Fra aksjonen utenfor rådhuset. (Foto: Frode Strømman).

Aksjon mot nedskjæringer

- Budsjettforslaget til rådmannen i Trondheim innebærer et kutt på to millioner kroner i såkalt effektivisering av dagtilbudene til mennesker med utviklingshemning. Trondheim kommune bryter loven.

Det fastslo Helene Holand i en appell utenfor rådhuset i Trondheim nylig. Ordfører Rita Ottervik hevdet i sin tale til de fremmøtte at bystyret hadde økt bevilgningene til personer

med utviklingshemning. Dette til tross for at pårørende opplever reelle nedskjæringer i tilbudene. Ordføreren lovet imidlertid å møte foreldrene for å bedre dialogen med kommunen. NFU

Trondheim lokallag vil på sin side følge opp saken og vurderer å be om tilsyn.